

הישיבה המאתיים-ושמונים-וארבע של הכנסת השביעית

יום חמישי, א' ניסן תשל"ב (16 מארס 1972)

ירושלים, הכנסת, שעה 11.18

א. הודעת הממשלה על נאום מלך ירדן

הסכם בין מדינותינו, כאילו יכול הוא להכתיב לישראל את התכנית שעליה הודיע. זוהי תכנית העוסקת בשטח חים שאינם ברשותו ושהוא שואף להשיגם על-ידי "שיחורור".

חברי הכנסת. בנאומי, כאמור, מודיע המלך על הקמת ממלכה ערבית מאוחדת אשר תכלול את ירדן ואת פלשתיין. ממה מורכבת לדבריו פלשתיין? פלשתיין מורכבת מהגדה המערבית ומכל אדמה ערבית שתשחרר. המלך חוסיין איננו מתייחס כלל בנאומו למדינת ישראל כאל מדינה שאתה צריך להגיע להסדר ולהסכם. מדינת ישראל, לפי תפיסתו זו, אינה אלא פרי מזימה ציונית להשתלט על פלשתיין, ותפקיד ירדן והערבים הוא לשחרר את אדמת פלשתיין ממזימה זו. הוא מנסה לתת מודל היסטורי למשימת השיחורור בהזכירו כי עוד בשנת 1921, לאחר הצהרת בלפור, נועד לירדן תפקיד "להציל את הגדה המערבית ממזימות הציונות". ושוב מזכיר המלך כיצד נכנס הצבא הירדני ב-1948 לפלשתיין "לגאול חלק גדול ממנה והצליח לכבוש את המקום הנקודש בעיר העתיקה בירושלים, שנודעה אחר כך כירושלים הערבית".

רק מתוך גישה כזאת אל ישראל ניתן להסביר את העובדה כי בתכניתו האמורה אין המלך חוסיין גוקק למשא-ומתן ולהסכם עם מדינת ישראל, אלא מדבר על שיחורור פלשתיין.

היומרות עוברת כחוט השני בנאומו של חוסיין. על-פי תכניתו אין המלך חוסיין מגביל את עצמו לשיחורור השטחים המוחזקים; הוא מגדיל לעשות: כשם שהוא מתיימר לקבוע את ירושלים כבירת פלשתיין, כך אינו מגביל את המושג "פלשתיין" לשטחים המוחזקים, אלא לארצו כולה. הוא ממליך עצמו על ירושלים ורואה עצמו בחזונו מושל על מרחבים גדולים מאלה שהיו בשלטונו לפני התבוסה של יוני 1967. את תוצאות השתתפותה של ירדן במלחמת ששת הימים מציין המלך כ"אסון", אך למרבה הצער הוא מציג, חמש שנים לאחר מכן, תכנית המעידה שלא למד לקח מאסונו.

אילו ראה מלך ירדן לנכון לשנות את שם ממלכתו ולקרוא לה בשם "פלשתיין", או "הממלכה הערבית המאוחדת", או כל שם אחר; אילו ראה לנכון להנהיג שינויים במבנה הפנימי של ממלכתו; אילו היינו מגיעים לאחר משא-ומתן בינינו להסכם בכל השאלות הכרוכות בהסכם שלום, לרבות הנושא הטריטוריאלי – כי אז לא היה זה מעניינו לנקוט עמדה בעניינים פנימיים שהם בסמכותה הריבונית של ירדן, ולא היינו מתערבים בכך, כשם שלא התערבנו מעולם במבנה הפנימי או בצורות המשטר של איזו מדינה שהיא. אך במקרה שלפנינו עושה המלך כבתוך שלו בשטחים שאינם שלו ואינם בשליטתו. בלחץ התלהבותו כמשחרר שטחים ומכוון ממלכות הגיע עד כדי קביעת ירושלים, בירת הנצח של ישראל, כבירת פלשתיין.

חי"ר. ב. ברקת:

אני מתכבד למתוח את ישיבת הכנסת. נתחיל בסעיף ל"ט של סדר-היום: הודעת הממשלה על נאום מלך ירדן. רשות הדיבור לראש הממשלה.

ראש-הממשלה. ג. מאיר:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. זה כמה ימים שהעולם נתבשר כי המלך חוסיין עומד להכריז הכרזה מדינית רבת-חשיבות, הנוגעת לעתיד האזור. פרשנים שונים ייחסו משמעויות מרחיקות-לכת לנאום צפוי זה, והיו שרצו לראות בכך צעד המוליך להסכם שלום עם ישראל. גל ההתעניינות ערב הנאום ניתן להבינו מתוך ציפייה וכמיהה אמיתית ומתוך הרצון לראות את אזורנו יוצא מעידן המלחמות ומתקדם לקראת השלום. אך כגודל הציפייה כך גדולה היתה האכזבה.

הרדיו הירדני, לאחר שהשמיע שירי-לכת, שידר את הנאום של המלך, שהקריין הגדירו כ"הודעה היסטורית". בנאומו הכריז המלך, לאחר הקדמה אידיאולוגית, על תוכנון לשלב חדש של ממלכתו וכינונה כממלכה ערבית מאוחדת, שתהיה, לדבריו, מורכבת מפלשתיין ומירדן. הוא פירט בנאומו סעיפים שונים על המבנה והמוסדות של הממלכה המאוחדת, על חיבור חוק, כדבריו, של שתי הגדות. הוא קבע כי הכוחות המזוינים של הממלכה, המורכבים מבחרי שתי הגדות, יהיו תמיד נכונים לקלוט בנים משני חלקי הממלכה, תוך נאמנות ומסירות למטרות הנצחון. להלן הוא קובע כי כל נסיון להטיל ספקות בתכנית זו כמוהו כבגידה באחדות הממלכה והמולדת, והוא מכריז על פתיחת "דף חדש ומוזהר בתולדות האומה".

בהקדמה האידיאולוגית מציג המלך חוסיין את "מזימות הציונות" ומגדיר את מטרות ירדן לאחר מלחמת ששת הימים: עמידה אימנה לשיחורור האדמה והאחים מן הכיבוש הישראלי. בגדה המערבית ובאדמות ערביות אחרות. הוא מצהיר על "דבקות בזכויות הלגיטימיות של העם הפלשטינאי", ומכריז שיש להמשיך בדרך "ההקרבה והתקווה עד שנחזיר את הזכות". בסוף הודעתו הוא קורא לכל הפלשטינאים מחוץ לירדן: "להצטרף אל אחיו בצעידה המאוחדת עד להשגת מטרות השיחורור, והוא מסיים בתקווה ובהבטחה כי "האל ינחיל לנו את הנצחון".

שמענו את נאומו של מלך ירדן. הוא איננו מבשר בשורת שלום. אין הוא מושתת על עקרון ההסכם ואין הוא מגלה נכונות למשא-ומתן. זוהי הודעה יומרתית וחד-צדדית, שלא רק שאיננה משרתת את אינטרס השלום, אלא אף עשויה לעורר את כל הגורמים הקיצוניים שפניהם למלחמה נגד ישראל.

בכל התכנית המפורטת לא הוזכר אפילו המונח "שלום". והתכנית איננה מושתתת על מושג הסכם. כל הצעתו של המלך חוסיין מבוססת על ההנחה כאילו יש בידו להשיג פתרון לבעיות השנויות במחלוקת ללא

פי צרכיה האמיתיים והעצמאיים, ככל שתקדים להיפרד מיומדות ותכניות שווא, כן תוכל להפנות משאביה ומאמ" ציה לאפיקים קונסטרוקטיביים, מתוך הסתייעות ביש- ראל ושכנות טובה עמה.

חברי הכנסת, התכנית המוצהרת של מלך ירדן אינה יכולה לשמש בסיס להסכם עם ישראל. רק צחוק עושים הללו שמסים ליצור רושם כוזב כאילו זוהי תכ- נית מוסכמת, או כאילו היא פרי הידברות מוקדמת אתנו. תכנית זו היא כולה המצאה מפתיעה של בעליה.

שום הכרזות או מהלכים חד-צדדיים, אלה או אחרים, לא יקדמו את ירדן אף שעל אחד אל פתרון של שלום. שום התחכמות, אפילו תוכה בכותרות מרעישות, לא תביא עמה שינוי קונסטרוקטיבי. מצויה דרך אחת ויחידה שיש עמה סיכוי, והיא — משא-ומתן רצוני על פתרון של שלום. בהעזה ובחוש מציאותי לחתור להבנה ולהסכם. כל דרך אחרת תכזיב.

ישראל נאמנה למדיניותה: היא מקיימת את המצב כפי שנקבע עם הסכמי הפסקת-האש. היא תעשה לבי- צור מעמדה כפי שמתחייב מצרכי בטחונה והתפתחותה, והיא מוכנה בכל לב למשא-ומתן רצוני על השלום.

רק לצרכי הסוואה הוצגה התכנית כאילו אינה אלא עניינה הפנימי של ירדן. ורק מתוך אי-הבנה אפשר לראותה כזאת. לאמיתו של דבר נוגעת תכנית זאת לאי- טרסים החיוניים ביותר של ישראל.

יהיה זה משגה חמור מצד ירדן אם תשלח יצרי התפשטות פלשתינאיים. שום בעיה לא תוכל להיפתר בדרך שתעמוד בניגוד להסכם עם ישראל או ללא הסכם עמה. כל פתרון קונסטרוקטיבי ניתן להשיג רק מתוך הבנה והסכם עם ישראל.

ישראל תמשיך במדיניותה הנאורה ביהודה ובשומ" דון ותקיים את שיטת הגשרים הפתוחים. היא תמשיך לדאוג לסיפוק השיירות של תושבי יהודה ושומרון, ותוקיר כל אזור המכבד את החוק ואת הבטחון.

ישראל ראתה בחיוב את היציבות הפנימית שנג- תרה לאחרונה בירדן. הגנו רואים בחיוב את הימנעותה של ירדן מלהצטרף אל הנסיגות לכונן את החזית המז- רחית. הימנעות זו משרתת את האינטרס של ירדן ומכ- בידה על חידוש מעשי האיבה באזור.

קשה לתאר מדינה אשר השלום יכול להיות לה לברכה יותר מאשר לירדן. ככל שירדן תמשיך לנהוג על-

דיון

היו"ר ר. ברקת:

חברי הכנסת, ועדת הכנסת קבעה שתי שעות לדיון זה. רשות הדיבור לחבר-הכנסת בגין, ואחריו לחבר- הכנסת צדוק.

מנחם בגין (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, מורי ורבותי חברי הכנסת. כך נשיב היום לחוסיין: הודעתך מאתמול היא הבל ורעות רוח. ממלכתך המאוחדת תלויה על בלימה. שינית את השם; לא תשנה את המציאות. הפדרציה שלך היא רוח מדות, דמיון שווא. הברושלים רצית? הבהודה ובשומ" דון ובעזה ועוד חלקי ארץ-ישראל חשקה נפשך? זוהי ארץ-ישראל, היא שייכת לעם היהודי מאז נאמר לאבי האומה "לורעך אתן את הארץ הזאת", ועד עולם.

כיצד הגיע חוסיין עם לגיונותיו ליריחו ולחברון, לבית-לחם יהודה ולשכם, ולנקודה, כפי שהוא התפאר אתמול, שאינה מרוחקת יותר מ-15 קילומטרים משפת הים? — בשנת 1948, לאחר שעמנו שיחרר את עצמו מעול זרים, במאמץ עליון, בדם ובדמע, בקרבנות קדו- שים, תקפו אותו מזוהר, מדרום ומצפון, כדי להחניק את מדינתו ביום היוולדה. הצבא, שחוסין הוא ממקידי העליון, תקף, שפך דם, הפגין, הרס, הרג, לא חמל; הוא ניתץ בתי-קברות; הוא החריב בתי-כנסת. הוא התעלל באנשים, נשים וילדים. הוא חסם בפניו את הדרך לשריד קדשינו.

תוקפנות איננה נותנת שום זכות. כמקובל במשפט העמים: Ex injuria jus non oritur — עוול אינו מצמיח שום זכות. כך היה לפני 24 שנים.

במאי וביוני 1967 נהג בנו חוסיין כאותו תן, לפי הגדרתו של וינסטון צ'רצ'יל, שבסברו כי אפשר להס- תער, ביוני 1940, על צרפת המובסת, תקע בה סכין גבבה. הוא סבר שאמנם כן, המצרים השמידו 70 מטו- סים ישראלים והם עולים על תל-אביב הבווערת. ואז החליט לתקוף אותנו, לתקוע סכין בגבנו, שוב להרוג

ולהרוס, והוציא פקודות לגיון שלו שאם חייליו יכבשו עיר או כפר, ישמידו את כל האוכלוסיה האזרחית. תוק- פנות דמים, תוקפנות מובסת, תוקפנות כפולה. חוסיין דורש בעד שתיהן פרס. לא יינתן לו.

ההבדל בין צרפת לבין ישראל בימי יוני — במרחק זמן של 27 שנים — הוא שהכריע את גורלנו. הרפוב- ליקה הצרפתית הייתה מובסת. כוחנו היה עמנו. וברוך השם גברנו על כל התוקפים, הדפנו אותם. וכפי שקבעה הממשלה ביולי 1967: "במעלה ההתנגדות על התוקפ- נות נפרץ המצור, שוחררה נחלת אבותינו, נגאלה ירו- שלים ותהי לעיר שחבורה לה יחידיו". זכרי, גברתי ראש הממשלה, את המלים הללו שנאמרו על-ידי הממשלה, וגם על ידך, אל תשכחי. שוחררה נחלת אבותינו.

ועתה נפנה אל עצמנו. באותו היום, אדוני היושב- ראש, לעמוד על העיקר. אינני רוצה לטפל בדברים שלא אושרו או שהוכחו. אבל לא רק זכות, אלא גם חוב- תי היא להביא לידיעת הכנסת דברים שפורסמו בעתון ממשלתי: "למרות ההכחשה הרשמית של תיאום הודעת חוסיין עם גורמים ישראלים, רווחות בירושלים שמו- עות עקשניות לפיהן קיימת הסכמה בקוים כלליים בין ישראל וירדן על טיבו של ההסדר שיושג בבוא הזמן". ועוד כותב העתון הקואליציוני —

שר-התיירות מ. קול:

של מי העתון הזה?

מנחם בגין (גח"ל):

עדיין לא הכרת את הסגנון? — "על המשמר".

— ועוד כותב העתון הקואליציוני: "גורמים מוסמכים אישרו אתמול כי עצם התפיסה של המלך חוסיין, הרואה בגדה המערבית ובירדן חבלים הקשורים בפדרציה שהמלך עומד בראשה, תואמת את ההשקפה הישראלית, האומרת שבמסגרת ארץ-ישראל ההיסטורית יש מקום לשתי מדינות, יהודית וערבית, שהגבול ביניהן ייקבע בין ירדן וישראל".

הממשלה, שהיה חטא חמור ומחדל שני: לא אסברנו במשך שנים שיש לנו זכות על הארץ הזאת. האם ארץ-ישראל איננה חלק של הציונות האמיתית, כפי שהאמנו בה משחר נעורינו? היא חולקה במלחמת תוקפנות, היא אוחדה במלחמת התגוננות. גירשו את קלסיו של חוסיין. ועכשיו יקום ציוני ויטיף למחדלים בהסברה על הציונות האמיתית ויאמר בגשימה אחת: אבל את ארץ-ישראל אנחנו מוכנים לחלק מחדש ולמסור את יהודה ואת שומרון לשלטונו של חוסיין? נעשה חשבון הנפש. הסוגיה של השלום — בבקשה, נבדוק אותה. האם הוויתורים המוכרזים והמובטחים קירבו הסכם שלום? האם לא הוכח שקרה ההיפך? השלום איננו, הוויתורים נשמרים. חלוקת ארץ-ישראל מובטחת מחדש, השלום איננו. הוויתורים המובטחים אינם מביאים אלא לתביעה לויתורים נוספים לא רק מדי אובינו, אלא גם במוס-קבה, גם בווינגטון, בלוגון ובפאריס עדי תיקונים קלים בקווי ה-4 ביוני 1967. הרי זאת המציאות. רק מוכה בסגורים לא יראה אותה.

אבל המדובר הוא בציונות, במולדת, בארץ-ישראל. לעתים אני תוהה, מהלך בולכם, יריבי הנכבדים, ושואל מה קרה לנו, ליהודים, לציונים, מדוע אנחנו צריכים להסכים לחלוקה מחדש של ארץ-ישראל? היכן קרה בהיסטוריה שעם ימסור מולדתו מרצונו החפשי? אחרי תבוסה אין לעתים ברירה. אבל אחר נצחון? עם כמו-נו, אשר נשא את ארץ-ישראל בלבו 1,800 שנים בכל גלויותיו — מה קרה לנו, ליהודים ולציונים?

הקונגרס הציוני האחרון השיב. הוא קיבל החלטה פה אחד: "זכותו של העם היהודי לארץ-ישראל אינה ניתנת לערעור". ההחלטה ההיא נתקבלה על-ידי סיעות המייצגות 99 חברי כנסת. היום נגיש לכנסת הצעת החלטה זו מלה במלה, כפי שכל הציונים קיבלוה, ונבקש שכל חבר כנסת יצביע עליה על-פי מצפונו והכרתו. אני מאמין ש-99 חברי כנסת, אשר בשמם נתקבלה ההחלטה בירושלים, ישובו ויאשרוה, למען ידע לא רק חוסיין, אלא גם עמים אחרים, הגדולים והקטנים, הקרובים והרחוקים, יידעו כי ארץ-ישראל היא ארצנו ומולדתנו.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש): חבר-הכנסת בגין, איש אינו מכחיש את העקרון הזה. השאלה היא אם זאת מולדת העם היהודי בלבד.

מנחם בגין (גח"ל): חבר-הכנסת אבנרי, אם איש אינו מכחיש את העקרון הזה, עלי לצפות שאחה תצביע היום בעד הצעתנו.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש): אם תוסיף עוד משפט על זכויות העם הפלסטיני.

מנחם בגין (גח"ל): שר הבטחון, מר דיין, התראיין לפני זמן קצר בטוויזיה האמריקנית והוא אמר את הדברים הבאים: "אני רואה בגדה המערבית של הירדן את מולדתנו ובשבילי אין הבדל רב בין אזור תל-אביב ובין אזור חברון או אזור יריחו. זוהי מולדתנו". בהמשך הראיון נשאל שר הבטחון: "כוונתך לריבונות (ישראלית) על הגדה המערבית?" ותשובת מר דיין היתה: "לא אמרתי ריבונות". תמיחה רבה בעיני. שר הבטחון אומר באוזני העם האמריקני: יריחו, חברון — זו מולדתנו כמו תל-

"חוגים מוסמכים אישרו" — מה? כי הגדה המערבית — על פי הביטוי האווילי — כלומר, יהודה ושומרון, על-פי החשקפה הישראלית, יהיו חלק מהפדרציה שבראשה יעמוד המלך.

אדוני היושב-ראש, מורי ורבותי חברי הכנסת, דברים אלה מורסמו הבוקר. הם כבר הועתקו לא רק ברבת-עמון, אלא גם בווינגטון, לונדון, פאריס וברוקלין. זה חשוב מאוד, אדוני. שמעת הודעתו של צ'אוסקו? זה חשוב מאוד. החוגים המוסמכים אישרו שיהודה ושומרון לחוסיין. מה נתפלא, אם זו ההשקפה הישראלית, שחוסיין בגאווה מוסיף את ירושלים ועוד משו?

ראובן ארזי (המערך, עבודה — מפ"ם): מה זה חשוב?

מנחם בגין (גח"ל): מר ארזי, בעיניך זה אינו חשוב.

ראובן ארזי (המערך, עבודה — מפ"ם): האם לא ידועה לך עמדתה של מפ"ם, שהובעה מעל במת הכנסת, שמפ"ם מכירה בזכות העם היהודי ובזכות העם הערבי לחיות בארץ-ישראל השלמה במסגרת של שתי מדינות עצמאיות — מדינת ישראל ומדינת ירדן פלשתינאית?

מנחם בגין (גח"ל): זה "נאום ביניים". אינני נרתע מקריאות-ביניים. הן אינן מפריעות לי.

אני רוצה להזכיר לך החלטה אחרת של מפ"ם — אז נקראה "השומר-הצעיר" — לרכו את רובו של העם היהודי בארץ-ישראל.

ראובן ארזי (המערך, עבודה — מפ"ם): והיו בארץ-ישראל שני עמים — העם החוזר למולדתו והעם היושב בה.

מנחם בגין (גח"ל): אתה יכול לקרוא קריאות-ביניים. אבל איך יכול להפריע לי.

(חברת-הכנסת ח. גרוסמן קוראת קריאת-ביניים)

עוד עצה פטריוטית אחת.

אני רוצה לומר לך, חבר-הכנסת ארזי, שיש דברים שהם חשובים בעיני ואינם חשובים בעיניך. למשל, ההתנחלות בעזה היא לא מוסרית לפי דעת מפ"ם. אבל ההתנחלות בברעם היא מוסרית מאוד.

ראובן ארזי (המערך, עבודה — מפ"ם): איזו השוואה היא זו?

מנחם בגין (גח"ל):

אני רוצה לעמוד על היסוד, העיקר והמקור: היות, הזכות למולדת. לפני שנים מספר אמר נציג דיכ-לומטי של מדינה חשובה: "חוששני שהישראלים מתאהבים בשטחים". השיבותי לו: איזו התאהבות? האם אין מתאהבים, אם אוהבים? זו מולדת, זו אם.

לפני מספר ימים אמרה ראש הממשלה כי חטאנו כולנו במחדל: לא הסברנו לדור הצעיר שהארץ שייכת לכל העם היהודי. אני מסכים. תסכימי, גברתי ראש

נאומי של המלך חוסיין מאתמול אין בו כדי לקדם את עניין השלום.

המלך חוסיין התעלם לחלוטין מישראל ומן העובדה שיהודה ושומרון הן בשליטתה של ישראל.

אין בנאום זה, לא במפורש ואף לא במרומז, כל הבעת נכונות לשלום עם ישראל, למשא-ומתן לשלום.

המלך חוסיין מדבר על ירושלים כבירת החבל המערבי של ממלכתו. עמדתו בעניין ירושלים ברורה וחד-משמעית: ירושלים כולה היא היום, והיא תישאר, חלק משטחה הריבוני של ישראל ובירתה הנצחית.

המלך חוסיין מדבר על "הגדה המערבית" כחלק מממלכתו. "הגדה המערבית" מוגדרת בנאומו כחבל הארץ שהיה בשלטון ירדן לפני מלחמת ששת-הימים. עמדתו ברורה וחד-משמעית: החבל, שהוא מכנה אותו "הגדה המערבית", מעולם לא היה חלק משטחה הריבוני של ממלכת ירדן; הגבולות בין ישראל ובין ירדן ייקבעו במשא-ומתן ובהסכם שלום; אלה לא יהיו קווי שביטת-הנושק הפגיעים שמלפני מלחמת ששת-הימים, אלא גבולות אשר יהיו שונים באופן מהותי מאותם הקווים, למען יעניקו לישראל בטחון; עד לקביעת הגבולות המוסכמים בהסכם שלום תוסיף ישראל להחזיק ביהודה ובשומרון כולה.

המלך חוסיין, ברמזו כמסתבר על רצועת עזה, מדבר על כך שהחבל המערבי של ממלכתו, הקרוי בפיו "פלשתיין", יכלול "אדמות פלשתיאניות אחרות שישוחררו ואשר תושביהן ירצו להצטרף לחבל". עמדתו ברורה וחד-משמעית: אין לירדן כל זכות לגבי רצועת עזה והרצועה אינה מעניינה של ירדן.

מכאן, שכל עוד לא נחתם בין ירדן ובין ישראל הסכם שלום, הקובע מה הם הגבולות שבין שתי המדינות, תכניתו החוקתית של המלך חוסיין, במידה שהיא נוגעת לעבר-הירדן מערבה, אינה אלא תרגיל אקדמי בחלל ריק, חסר כל משמעות מדינית מעשית, שנועד בעיקר למטרות פנים-ערביות.

מצדנו עומדת בעינה הנכונות למשא-ומתן עם ירדן, כמו עם כל מדינה ערבית אחרת, על תנאי השלום בין שתי המדינות. אנתנו תמיד גרסנו כי במרתב שבין הים התיכון ובין גבול עיראק יש מקום לשתי מדינות ריבוניות — אחת יהודית, היא ישראל; ואחת ערבית — כששתי המדינות מקיימות ביניהן יחסים של שכנות טובה ושתוף פעולה.

באיה שם תיקרא אותה מדינה ערבית — "הממלכה הערבית המאוחדת" או כל שם אחר; האם אותה מדינה ערבית תהיה מדינה אוניטטרית-אחידה או שתהיה מדינה פדרטיבית של שניים או אולי יותר חבלים, עם מידה זו או זו של אוטונומיה; מה בדיוק יהיה המבנה החוקתי של אותה מדינה ערבית ומה יהיו סמכויותיהן של רשויותיה השונות — כל אלה יהיו, לאחר שייכון השלום בגבולות מוסכמים, מענייניה הפנימיים של אותה מדינה ערבית ולא מעניינה של ישראל. אך השלום בגבולות מוסכמים חייב להיות קודם לכל תכנית על סדרי השלטון במדינה הערבית השכנה. הקדמת התכנית החוקתית, כביכול להסכם שלום, אינה אלא נסיון לאחיות עיניים.

היו"ר ר. ברקת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת המר, ואחריו לחבר-הכנסת כרמל.

אביב, אין הבדל רב. אם זו מולדתנו מדוע לא ריבנו? למי תהיה הריבונות על מולדתנו, שר הבטחון? לאחר הנצחון, לאחר ששחררה נחלת אבותינו, אדוני היושב-ראש, קיבלה הכנסת כמעט פה אחד חוק לאמור — שר המשפטים זוכר היטב כמוני את תכנון שינוי עבדנו על ניסוחו, ואני מצטט לפי הזכרון: "הממשלה רשאית, בצו, להחיל את המשפט, השיפוט והמינוח של המדינה על כל חלק של ארץ-ישראל שייקבע בצו. לא בהיסח הדעת אמרנו "המדינה" ולא "מדינת ישראל", שלא היו לה גבולות ב-1949, אלא קווי שביטת-הנושק. משפט אפסר להחיל על כל חלק של ארץ-ישראל. זו צריכה להיות תגובת ישראל על נאומי של חוסיין. "ירושלים תהיה בירת פלשתיין ושטחים משוחררים של פלשתיין יוכלו להצטרף לפדרציה" ועוד דברי חבל שכאלה. הממשלה, אם היא רוצה בתשובת אמת לדברי התעללות אלה בהיסטוריה, בזכות, באמת, צריכה להשתמש בסמכות שניתנה לה על-ידי הכנסת; וכפי שעשתה לגבי ירושלים — לעשות לגבי כל חלק של ארץ-ישראל.

אדוני היושב-ראש, בעצם אולי נרשמה בשבילנו עוד בימי קדם תשובתנו לנאומי של חוסיין ולדבריו אחרים המושמעים בידי אויבנו או בידי נציגי עמים אחרים. מלך שליח ואמר: "אתם מושלים ביפן ובגור ובמצודה אשר בירושלים, ערי ממלכתו, ועתה השיבו את הערים אשר לקחתם". וזאת היתה התשובה שניתנה למלך ההוא: "לא ארץ נכריה לקחנו ולא ברכוש נכרים משלנו, כי אם נחלת אבותינו אשר בידי אויבנו בעת מן העתים, בלא משפט נכבשה, ואנחנו כאשר היתה לנו עת, השיבנו את נחלת אבותינו". זה דברו של אויבנו המכבי שמעון. נשוב ונשמיע. כי אמת הוא.

היו"ר ר. ברקת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת צדוק, ואחריו לחבר-הכנסת המר.

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה-מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. כולי תמיהה על חבר-הכנסת בגין על שהוא מפנה מעל במת הכנסת לראש הממשלה שאלות על גזענים, שאלות המבוססות על שמועות אשר נתפרסמו בעתונות.

מנחם בגין (גח"ל):

עם כל הכבוד, לא עשיתי זאת.

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה-מפ"ם):

יש לחבר-הכנסת בגין פורום שהוא יכול בו לשאול שאלות כאלה ושם ראש הממשלה יכולה גם להשיב לו.

נדמה לי שאין בתוכנו חילוקי דעות לגבי הזכות ההיסטורית של העם היהודי על ארץ-ישראל כולה, אך יש בינינו חילוקי דעות לגבי האפשרות המעשית לממש זכות זאת עכשיו, בחקופה זו, במציאות המדינית והדמוגרפית של היום, תוך מיצוי כל סיכוי לשלום ותוך שמירת אופיה היהודי של מדינת ישראל. עמדתנו היא בזכות משא-ומתן שלום עם ירדן בגבולות מוסכמים שיתנו לנו בטחון, תוך הסדרים ממשיים שיחזקו את בטחוננו, אבל גם תוך נכונות לווייתורים טריטוריאליים.

אני יכול לסכם את תגובתי על נאומי של המלך חוסיין מאתמול בכמה משפטים קצרים:

זבולון המד (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. לא דברי המלך חסיין ולא רעיונותיו באשר לאופיה ולהיקפה של מלכותו הם שיכריעו את גורלו. אולם יש בהם כדי ללמד אותנו בפעם הלא-ראשונה כמה לקחים. על כן חשובים בהקשר זה, לא פחות מניתוח מדויק של דבריו שלו, מחשבותיו שלנו לגבי המהות והבסיס של היחסים והקשרים שהיו בינינו בעתיד.

בישראל הובעה אכזבה מדבריו של המלך, כאילו ציפו למשהו אחד בעקבות פגישות ושיחות, ישירות ולא ישירות, שהיו או לא היו עם חסיין או שליחיו. היו איפוא שקיו בוודאי שהנה המערבי שבשכנינו, שידידיו האמריקאים קשורים עמו אולי בסוד ובנוסף הדברים, העניין אותנו פחות מהאחרים, הנבון והמתון, ומה שקרה לו במלחמת ששת-הימים היה בסך הכל טעות — ירמון לפחות על תפנית משמעותית בגישתו אלינו, על נכונות לשלום, על ההכרה בהידברות עניינית, על זכויותינו המסיביות לפחות, לחיות באזור הזה. והנה במקום זאת הוא מכין תכנית שתמומש לדבריו לאחר "שיחרור השטחים", ושלפיה תכלול ממלכתו גם שטחים של ישראל. היינו — תיקוני הגבול המסויימים, שעליהם מדבר רוג'ס, — הגרסה הטובה, לגרסתו, תיקונים לטובת ירדן, כאילו לא היא שהתחילה אתנו מלחמה, כאילו לא היא זו שהפסידה בה. וזאת כמובן באופן מוצהר וברור כדי להבטיח את זכויותיהם הלגיטימיות של הפלשתינאים.

לא שלום, כפי שפגעם הראשונה בהיסטוריה הערבית כקביעת ירושלים כבירה של מדינה ערבית. לא שלום, אלא חזרה לזכויות הפלשתינאים ובפירוש גם על שטחים שישראל יושבת בהם מ-1948; וכל זה לאחר שיחות, תקוות וציפיות מצדנו.

אדוני היושב-ראש. בימים האחרונים פגשתי צעירי רים שקבעו את גורלם בבקעה ובהר חברון, צעירים מסורים ואמיצים, והם שאלוני בתורדה: האם אמנם התירו לנו לשבת לשווא? האם נכון שנהיה אזרחי ירדן?

היה משהו באווירה על שיחות, הסכמה והידברות על נושא שהוא חיוני לנו, על עתיד יהודה ושומרון, נושא שעליו החליטה הנחלה המפד"ל פה אחד כך: "המפד"ל לא תוכל להיות שותפה בממשלה אשר תשרטט מפה שלא תכלול את יהודה ושומרון".

אינני סבור שנושא כה מרגש מבחינה היסטורית ודתית כמשא-ומתן על פניו מיהודה ושומרון, או מה-לקים מהם, יוכל להיות מוכרע ללא פנייה אל העם שיקבע אם אמנם נכון העם עצמו לוותר על ערשו ההיסטורית-דתית שניתנה לו בחזרה ועל זכויותיו הליטימיות בארץ הזאת, ולו גם תמורת הבטחות ירדניות. על כן חשוב מאוד, דווקא לאור תגובתו הפוליטית של חסיין, לאחר השיחות שהיו או לא היו עמו, להבהיר את הדברים ולהגדיר את עמדותיו בעניין השלום, הרצוי מאוד, בין ארץ-ישראל המערבית כולה שבשלטון יש-ראל ובין מדינת ירדן שעמורה לנהר הירדן — בקומו הטבעי יותר של השלטון החסייני, כיום.

קראתי היום שראש עיריית ירושלים אמר בניו-יורק שתכנית חסיין טובה בעיניו ונראית לה, אישית. אם אנו אומרים זאת, מה יאמרו ידידיו האמריקאים או שכנינו הירדנים? טוב שהוסיף, כי תפקידו לדאוג לאשפה בירושלים ולא למדינות, אלא שראש עיריית

ירושלים — ולא טדי קולק אישית — אמר בכל זאת שהתכנית טובה; ומשמעותה — ויתור גם על ירושלים, שבתכנית חסיין היא בירת פלסטין.

וכאן אני רוצה לומר משהו בעניין השני, שהוא חשוב לדעתי לא פחות מאשר האמון שאנו יכולים לתת בהבטחות המנהיגים הערבים במשא-ומתן, והבהירות שיש להעניק לעמדתנו ולצעדינו בעניין כה רגיש לחל-קים רבים בעם, והוא מחשבה מחודשת על גישתנו לא רק ההכרחית, החינוכית והפנימית לגבי שייכותם של יהודה ושומרון לעמנו, אלא גם הפוליטית וההסברתית, ואמונתו ביכולתנו להשיג זאת — גם בתנאים הקיימים.

ירושלים יהודית היא בלי ספק אגוז קשה לפיצוח בדעתם של אומות העולם, ארצות ערב וערביי ירושלים; ובכל זאת, מאחר שהחלטנו ברורות והבהרנו את שייכותנו הבלתי-נפסקת לירושלים ושייכותה החיונית לנו, ומאחר שהוכחנו את מחשבותינו במעשים, בתנופת בניין למשל, הרי גם ערביי ירושלים וגם ארצות העולם השלישי באופן זה או זה עם ירושלים יהודית. אין זה שלא יהיו לנו בעיות בעניין, ובכל זאת הן קלות מן המצופה, ובמידה לא מעטה מפני ששוכנענו ושיכנענו שלא ניפד מירושלים.

לכן חשוב מאוד שנאמץ לנו במדיניותנו ובהסברתנו את שרובנו סבורים בלבנו: שזכותנו ליהודה ושומרון היא מעבר ומעל ובנוסף על שיקוליו הבטחוניים, זכות דתית והיסטורית.

אדוני היושב-ראש, לא ציפיתי ממלך ירדן להכיר דרמטית, ועל כן לא התאכזבתי מתכניותיו. להיפך, נתברר לי ממנה שוב, שהמלך לא שינה את עורו ושי-איננו יכולים לסמוך על קירבתו אלינו וחיתכו לנו ולרע-יוננו. התברר לי ממנה שמדיניותו בת חמש השנים בשטחים נתנה את פירותיה ושהמלך מכיר בכוחה וב-השפעתה, והוא צריך לתת לפלשתינאים פיתויים חד-שים; והוא צריך להסיק מסקנות ממנה לגבי מקומו המרכזי — מזרחה לירדן. הליברליזציה שלנו בשטחים, הגשרים הפתוחים למאות אלפי עובדים ושבים לבי-קורים ולמסחר, והבחירות ביהודה ושומרון, יש בהם ערך חשוב ביותר. החיים עושים את שלהם ויש לה-עמיץ בכך.

אדוני היושב-ראש. מדבר סיני אינו בהכרח שטח היסטורי מצוי מובהק, אך נראה שאינו חלק היסטורי מובהק של ארץ-ישראל, והוויכוח על שליטתנו בו הוא במישור המובהק של הבטחון; אך חברון, שכם, ענתות, בית-אל, שילה, בית-לחם, יריחו, תקוע, הגלגל, הרמה ועוד — אלה שזורות בתולדות עמנו שלנו וטעונות רגש וקשר לא פחות מערים רבות בישראל הוותיקה, אם לא הרבה יותר מזה; על כן יש להביא זאת בחשבון בכל צעדינו המדיניים וההסברתיים, ואני בטוח ומקווה שה-ממשלה פועלת ותפעל כך.

הי"ר. ר. ברקת:

רשות הייבוור לחבר-הכנסת כרמל, ואחריו לחבר-הכנסת האזרחי.

משה כרמל (המערך, עבודה-מפ"ם):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. תכניתו החדשה של חסיין איננה תכנית שלום ואיננה מכוונת לישראל. היא לא הוסכמה על-ידי ישראל מראש והיא נדחית על-ידינו בדיעבד; היא תכנית ירדנית, אשר כל כולה מכו-

הדבר אסור גם לגבי ירדן וגם לגבי מצרים. הנוו רוצים בשלום, ואם יהיה שלום — לא כל שטח, שזכותנו ההיסטורית עליו קיימת ועומדת, יהיה גם בשליטתנו ובריבונותנו בעתיד. שכן הנוו רוצים בשלום ובהסדר הבעיות עם שכנינו בנתונים שאנו חיים בהם בעת הזאת.

המלך חוסיין העמיד את העגלה לפני הסוסים. תחילה עליו לדבר עמו, להגיע עמו ליד הסכם, לכי רות עמו שלום ולדעת מהם התנאים ומהם הגבולות; ולאחר מכן יהיה מקום לקבוע את גורל השטחים אשר מעבר לגבולות ישראל. כאשר ייקבעו הגבולות של ישראל, גבולות הבטחון שלה, בהסכם בינה לבין שכנותיה, הרי התושבים שיחיו מחוץ לגבולות אלה, הם שיקבעו, תוך שיגדירו עצמם את הממשל שלהם, את המשטר ואת אורח החיים שלהם, ואנו נכבד את הכרעתם, אם היא לא תסכן את שלמותה של ישראל ובטחונה. בעת ההיא, כאשר יהיה הסכם כזה עם ישראל, יהיה מקום לערבים עצמם, לפלשתינאים ולממלכת ירדן לקבוע את היחסים ביניהם, את דרך הממשל העצמי שלהם, אם במשותף אם בנפרד. במידה שיובטחו שלמותה ובטחונה של מדינת ישראל, ויהיו יחסי שכנות תקינים, לא תהיה סיבה שאנו נתערב בהכרעותיהם החפשיים של התושבים שמעבר לגבולות המדינה, כשם שלא נרשה שאחרים יתערבו בהם שמתרחש בתחומי מדינת ישראל. אבל מלך ירדן חייב לדעת שכל תכנית, כל יומה הנוגעת למערב הירדן הנמצא בשליטתה של ישראל, היא חסרת שחר, אין לה שום אחיזה במציאות. היא חסרת כל אקטואליות — כל עוד אין הסכם שלום עם ישראל.

הי"ר ר. ברקת:

רשות הדיבור לחבר הכנסת האוונר, ואחריו לחבר הכנסת הראל.

גידעון האוונר (המפלגה הליברלית העצמאית):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, זעמם של אייר-גוני החבלה על המלך חוסיין והסתייגויות הקיצוניים שבאמצעות ערב מנאמו צריכים היו לגרום לכך שנגיע בדבריו בשנית. אך גם לאחר התבוננות נוספת ומדוקדקת אין להעלות בהם דבר שאפשר לציין לטובה.

נראה שרצונו של המלך ליזכות בשני עולמות, וכך הוא קיפא את שניהם: אותנו קומם, ואת יריביו בעולם הערבי לא סיפק.

מאז נישא נאומו אתמול עוסקים שופרות התעמולה הירדנית בהכחשת הדיבה כאילו אנו עומדים בביכול מאחורי דבריו, כאילו קיים הסכם חשאי לתכנית זאת. צר היה לי לשמוע גם מעל במה זו הבורק רמזים לתמיכה אם אכן קיימת מיומיה ישראלית-ירדנית. אנו יכולים לסייע למלך חוסיין בנקודה זו ולאשר בלב שלם, כי לא זו בלבד שלא נתנו את הסכמתנו לתכניתו או לכל חלק ממנה, אלא שממשלת ישראל דוחה את דבריו לחלוטין.

משקיפים רבים ראו את המלך חוסיין כאישיות ריאליסטית, כביכול כמדינאי בעל גישה מערבית, השירנה מכמה שליטים ערבים הניזונים מהחיות ואשליה. אפשר בעת לטור את המלך מ"דיבה" זאת.

הפתח אומר: "אל יתהלל חוגר כמפתח", על אחת כמה וכמה אל יתהלל מי שלדבריו עצמו אינו מסוגל אפילו לחגור.

וכי מה חושב לו מלכה של ירדן? שכדי להציל את מעמדו בעולם הערבי, מעמד ההולך ומתרוסק, נגיש

נת כלפי הערבים הפלשתינאים והמדינות הערביות. יש בה ליקויים ופגמים לרוב והיא תלויה על בלימה; אך עיקר טעוניה של התכנית הזאת היא בהתעלמות מהעובדה של שלטון ישראל היהודי ושומרון ומעמדותיה הבסיסיות לגבי מערב הירדן.

התכנית החדשה הזאת של חוסיין אין לה, לדעתי, כל דבר מרעיש מבחינתנו. היא אינה אקטואלית והיא חסרת כל אחיזה במציאות ההיסטורית הקיימת באזור; ולפלא בעיני מה רגשה כל כך האופוזיציה, ואפילו "האופוזיציה" שבקואליציה, אלא אם אינו שחברה מצאו הזדמנות נוספת להבליט ולהשמיע עמדות ישנות.

אך הואיל ותכנית זו נתפרסמה והיא זכתה לתהודה מסויימת בעולם — חובה עלינו לשוב ולהדגיש, כי אין כל זכות למלך ירדן לטפל בגדה המערבית של הירדן כאילו היתה חלק מממלכתו שלו, ואשר ביומנו החדשה וברוב נדיבותו הוא מנסה לקבוע לה סטטוס זה או זה.

שלטון ממלכת ירדן על הגדה המערבית נתכונן בפלישה של 1948. היא שלטה שם באלמות במשך 19 שנה והפסידה את השלטון בה כתוצאה מתוקפנותה הנפשעת נגד ישראל ביוני 1967, שלא באה אלא כדי לחלק עם מצרים ועם סוריה את השלל של מדינת ישראל, שהיא האמינה כי היא עומדת לכרוע במלחמה.

חובתה ההיסטורית של מדינת ישראל, אחר שלוש המלחמות שלא היו מכוונות אלא להשמדתה של ישראל, להבטיח את בטחונה לבאות, לדורידורות, בהסכם שלום — אם ניתן, בהיערכות אסטרטגית אשר תבטיח את בטחוננו גם באין הסכם שלום; ובמלחמה — אם נותקף ולא תהיה דרך אחרת אלא להילחם.

בטחונה של ישראל ממזרח הוא על נהר הירדן, ולא נוכל להתיר חדירת צבא זר למערב הירדן; והעובדה שמוזכר חוסיין בהירות מסויימת בנאומו האחרון ברבת עמו, כי צבאו עמד 15 ק"מ מן הים התיכון, לא תחזור עוד ולא נאפשר את סיכנונו של לב ארצנו על-ידי צבא זר ועוין, המאיים על מרכזי הכוח של ישראל וריכוזי האוכלוסיה הגדולים שלה.

ירושלים לא היתה בירה של מדינה ערבית ולא תהיה גם בעתיד. זו בירתה של מדינת ישראל, תישאר בירתה של מדינת ישראל — ובירתה בלבד, לתמיד. ירושלים, כבירת מדינת ישראל, אינה דומה כלל לירושלים שבשלטון ירדן ולא בכל שלטון אחר שקדם לו. ירושלים פתוחה לבני כל הדתות — לבוא אל העיר הזאת, להתחייב בה עם בוראם בחופש, בחירות ובכבוד; והיא תישאר כזאת, אני מקווה, גם לעתיד; אבל היא לא תחזור עוד לדיינים אשר דרשו בה זכויות אל-מנטריות, זכויות אנוש וזכויות של אמונה, כפי שעשתה זאת ירדן במשך 19 השנים שהיא שלטה בה.

ישראל פתוחה למשא-ומתן עם ירדן, עם כל מדינה ערבית אחרת ועם כל מדינות ערב גם יחד, והיא משתוקקת וכמהה ליום שאפשר יהיה לשבת סביב השולחן כדי לפתור את הבעיות שבמחלוקת; אך לא ייכון שלום אלא בהסכם. טעות בידי המלך אם הוא סבור שישאר יכולה להיות אובייקט בידו לחשבוניות בין-ערביים, או חשבוניות עם הפלשתינאים.

שלום יהיה אפשרי במשא-ומתן, בהידברות ובהסכם. אם יהיה שלום לא כל שטח שהוא בידי ישראל יישאר בידיה גם לאחר הסכם השלום שייכרת מרצונה.

ייכנס למלחמה זו ולא יאונה לו דע. אבל הוא כנראה האמין שהגינה שנתן לשלול שלל, כפי שעשה סבו, המלך עבדאללה, ב-1948. גם אז האמין שהוא לא ייכנס למלחמה.

עכשיו, משבשל לאורך כל הדרך ואיבד את עולמו בין הפלשתינאים, הוא בא לתבוע את המחיר מאתנו. אבל התכנית היא סך-הכל חסרת שחר. כיצד הוא יקים פדרציה מדומה זו שלו בלי הסכמת ישראל? בלי מל-חמה? כיצד הוא מתאר לעצמו הוא ישיג זאת? כדברי אחד המנהיגים הערבים שנמצאים עכשיו שלו, מנהיג נבון וריאליסטי, ששמעתיו אומר ב"קול ישראל": "חוסין מוכר דגים בים".

המהלך של חוסין הוא לא צעד לקראת שלום עם ישראל, אלא צעד פנימי לחלוטין להשיב אליו בחזרה את לב הפלשתינאים, דבר שכנראה גם אין לו כל סיכוי.

והצד השני של תכניתו, כלפי העולם הערבי, הוא מבולבל עוד יותר מן הבילבול הגדול הקיים בלא-הכי בפוליטיקה הבין-ערבית. אין לזה כל קשר אלינו. לפי דעתי לא היינו צריכים להגויס בכל העניין. היינו צריכים להתעלם מכל זה. אבל מה שנוצא לפלשתינאים, יש כנראה לחוסין ולמדינות ערב הקיצוניות סיבה להיות מודאגים באמת. כי מה שקרה בשטחים שלנו לאחר מלחמת ששת-הימים הוא, לפי דעתי, דבר מהפכני ממדרגה ראשונה בהלך-הרוח של הערבים כלפי ישראל. הדבר הזה הוא ביטול של הדרך לשלום עם הערבים, והוא בא בזכות המדיניות הנבונה והליברלית והאנושית של ישראל וממשלת ישראל בשטחים; דבר שעוקר ועקר את חוסר האמון, את השנאה, את סיפורי הזוועה וסיפורי ציון ציון שהיו נפוצים ברופפגורה החדונית של הערבים נגד ישראל ונגד היהודים.

אך "רדפי השלום" המקצועיים שלנו בשלהם. שוב זו "הזדמנות שאין להחמיצה". כך גם דיברו על תכנית רוג'רס. זוכרים זאת בנצט. אמרו שאם לא נקבל את תכנית רוג'רס אנחנו מתמימים חלילה הזדמנות שלא תחזור. כך גם דיברו על "תכנית השלום" של סאדאת בסוף השנה שעברה: לא אנחנו רוצים בשלום, סאדאת הוא שרוצה בשלום. אלא שאנחנו, הממשלה שלנו, אנו שדחינו את הדי המושטת. אלא ש"היד המושטת" היתה גם מזוינת ואיימה עלינו בשימוש בכוח, וטוב שלא נרתענו, וראינו את התוצאות.

"רדיפת השלום" הזאת, שבכמה מגלוייה אינני מפקפק שיש כוונות טובות, אבל על משמעותה אני מדבר, מלווה לעתים קרובות בהפצת פניקה בציבור: שאם לא נקבל "הצעות השלום" של מנהיגי ערב, תפרוץ חלילה למלחמה, הסובייטים יתערבו, ולחלופין, אלא יתנו לנו עלייה מברית-המועצות; נגיע לקרע עם האמריקאים ולא נקבל נשק מארצות-הברית אם לא נקבל את התכ-תיבים של מדינות ערב.

אנחנו יודעים כבר היום מה גורל התיוות האלה ובמה נסתיימו האיומים בסכנות. השלום יבוא רק כאשר הערבים יגיעו למסקנה שבכוח לא יכריעו את ישראל, רק כאשר יגיעו למסקנה שצריך לנהל משא-ומתן וישר, גלוי וכן על שלום עם ישראל. זוהי הדרך.

וכאשר זה יבוא, הם לא יהיו זקוקים לחיזוקם של אנשי-ביניים. הם את כתובתו של דיון יודעים היטב, הם לא זקוקים לגוללם שיציע להם את דיון כמועמד שלו; והם גם יודעים את כתובתה של ראש הממשלה,

לו את הגדה כדי שיקים פדרציה כמבוקשו? שנסתלק מירושלים כדי שיהיה לו מה להציע כבירה לקוריים "פלשתינאים"? שנכניס אותו לעזה כדי להגדיל את יוקרתו?

מבחינת מצבו הפנימי של המלך אפשר להבין שהוא צריך להזכיר לעולם את קיומו, שהרי עוד מעט ישכחו שהוא היה כאן אי פעם. לכן הוא נוטל יומה. אילו דיבר על פשרה הוגנת בינינו לבינו, אילו הציע הסדר, אילו הודיע שהוא מוכן לשיחות ושהוא רוצה בשלום היה מעניק ממד של ממשותף לדבריו. עכשיו, משהתעלם מכל אלה והעמיד פנים כאילו בידו להעניק פדרציה וזכויות מדיניות בשטחים שאינם שלו, הרי שדבריו הם עורבא פרח.

ירדן תוכל לבצע תכנית מדינית כלשהי רק לאחר שתשיג תחילה הסדר אתנו. אנו מצדנו נחזור ונאמר, כי אנו מוכנים בכל עת לנהל משא-ומתן כזה.

תמיד ראינו גם את ירדן כבן-שיחה לשלום. יש לנו גבול יבשתי ארוך ומפותל עם ירדן. קיימנו ואיפ-שרנו קשרי מסחר עם ירדן דרך הגשרים. עשינו הכל בכדי להקל את המתח, ואפילו לא הפסקנו אפשרות של קשרים ומגע בין תושבי השטחים עם ממלכת ירדן. מעולם גם לא התעלמנו מבעיות התושבים של יהודה ושומרון. פעלנו כמיטב יכולתנו להעניק לאוכלוסיה זו, גם בטרם הסדר מדיני, תנאי חיים סבירים.

השטחים פתוחים לכל, כל אחד יכול לבוא ולראות כיצד אנו גורסים את תפקידנו שם ואין אנו מבצעים אותו, ולהשוות זאת עם מה שעשתה ירדן, כשהוא היה בידה, להרוס את מחמדיו ולחסום לנו את הדרך והגישה למקומות קדשנו.

יש מקום לשקול סידורים נוספים ולהוסיף להק-ניית תחושת הרווחה לאוכלוסיה בשטחים. ואחרי הב-חירות שתתקיימנה שם תעלה סיעתי הצעות נוספות בנדון.

בשעה זו, כאשר עקב הוויקוקין-די-נור של הנאום מאתמול מתקבל רושם כאילו הצעה מעשית מדינית לפנינו, עלינו לומר ברורות, שהצעה מעשית אחת ויחידה קיימת לפני ירדן — להגיע לשלום עם ישראל.

היו"ר ר. ברקת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת הראל, ואחריו לחבר-הכנסת טובי.

איסר הראל (הרשימה הממלכתית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. נוכח הדרמטי-ציה שקדמה להודעת חוסין אני מגיע למסקנה, שכל העניין הוא למעשה מהומה רבה על לא מאומה. למ-עשה צריך היה להגיע על העניין קישון. אתם זוכרים את הנאום שלו בצורת פליטון על "חוסין" לאחר מל-חמת ששת-הימים? זה בערך מה שמגיע לחוסין על "הגילוי הגדול" שלו, על ההכרזה הדרמטית שכל העולם ציפה לה בקוצר-רוח. למעשה כל ההצעה היא כדברי הפתגם ההונגרי: "הא לך לא-כלום, ותחזיק זאת חזק מאד". לא הסדר עם ישראל, ולא שלום, ולא חידוש; הכרזות מלחמתיות, רברבנות, חוסר כל שיקול-דעת, חוסר כל חוש מציאות פוליטי. וגם לא זכרון היסטורי, כפי שאפשר היה לצפות ממנו. היה עליו לזכור את הנ-סיבות שבהן הוא נכנס למלחמה נגדנו ב-1967, כאשר ממשלת ישראל ביקשה ממנו, התחננה לפניו, שלא

בספטמבר 1970 ועוד. העם הערבי הפלשתינאי סבל וממשיך לסבול מן הריאקציה הערבית שזרתה מלח על פצעי במשך שנים רבות.

אך לא ממשלת ישראל ולא התוקעים בשופר המדיניות שלה, לא רומסי זכויותיו של העם הערבי הפלשתינאי, לא כובשי אדמתו ומשפילי כבודו הלאומי, לא אלה הממשיכים לגרש את בניו ממולדתם — לא הם יוגונו עליו בפני חוסיין וקלגסיו.

החולמים בישראל על המשך הכיבוש לא נרתעים מן הנסיון לספסר באיבה המוצדקת של המוני העם הערבי הפלשתינאי לשלטון הריאקציוני של המלך חוסיין, לשם זיוף רצונם ודריעת מבוכה בקרב אוכלוסיית שטחי הכיבוש. בלחץ הכיבוש, באיומים ופיתויים מנסים שלטון נות הכיבוש לגייס אי אלה קולות חסרי כל בסיס בקרב עמם בגדה המערבית ואי אלה שכירי-עט, המופיעים ב"אל-קודס" וב"אל-אנבא", ולהעלות מתוכם קולות בשבח שלטון הכיבוש הישראלי והמשך קיומו, לעומת החזרת השלטון הירדני.

אך שום מלאכת הטעיה לא תועיל. העם הערבי הפלשתינאי בהמוניו, אלה שבשטחים הכבושים ואלה שמחוץ להם, חפץ הוא בדבר אחד ויחיד כיום, והוא: פינוי כוחות ישראל משטחי הכיבוש, ביצוע החלטת מועצת הבטחון והשגת שלום צודק ובר-קיימא, שיבד גם את זכויותיו הצודקות בצד זכויותיה של ישראל.

לאלה בישראל השוללים או המחייבים, המנתחים והמפרשים את תכניתו של חוסיין או כל תכנית אחרת לגבי עתיד היחסים בין הגדה המזרחית והמערבית, לאלה או אומרים: הרפו מה! אין זה עניינכם. כל ההמולה הזאת היא הסחת הדעת מן התכנית היחידה שיש עתה להגשימה — והיא לבצע את החלטת מועצת הבטחון, התכנית המחייבת את ישראל לסגת מכל שטחי הכיבוש, ולהכיר בזכויות העם הערבי הפלשתינאי וברכות פליטיה, לטובת השלום, לטובת כל עמי האזור. כל התעסקות בדבר אחר היא נסיון להסיח את הדעת מן הכיבוש ומן הסכנות הנובעות מהמשכו.

על עתיד קשרי הגדה המערבית עם המזרחית, על צורת הממשל העתיד לקום שם, יחליט העם הערבי הפלשתינאי בלא עזרת המושלים הצבאיים של הכיבוש הישראלי. יחליט הוא, יחד עם העם הירדני ויחד עם יתר העמים הערביים, כשהוא משוחרר מן הכיבוש המדכא והשולל ממנו כל זכות וחירות.

יש שוחררי שלום מסויימים, תמימים, הרואים את עצמם כאופוזיציה לממשלה, או כאלה שאינם כל כך תמימים ומופיעים בשם השלום, בשם תמיכה בשות הפלשתינאית, ואף בשם כיבוד זכות ההגדרה העצמית לעם הערבי הפלשתינאי, ומאיימים בשלטונות הכיבוש "לעזור" להקים נציגות דמוקרטית, נבחרת כביכול, בשטחים הכבושים, שישראל תישא ותיתן אתה על הסדר ישיר. זהו למעשה נסיון להקים שלטון בובות, שלטון קוויזלינגים בגדה, שיבטיח המשך הכיבוש והנצחתו.

מחזה הבחירות לרשויות מקומיות בערי הגדה אינו רחוק כל כך מקום מחשבה זו, אם כי יעקרו בו הוא רצונם של שלטונות הכיבוש ליצור את הרושם של "נורמליזציה" ולחזק את התדמית הליברלית, כביכול, של שלטון הכיבוש, ואולי גם להצמיח אי אלה משתפי פעולה. אך למרות הלחץ והאיומים, למרות מסע הרדיפות, המאסרים והגירושים שליוו את מסע תעמולת הבחירות מצדם של המושלים הצבאיים, מודקד כבר

את הכתובת הישירה, וגם איך אפשר להגיע אליה אם רוצים לנהל משא-ומתן חשאי.

השלום לא יבוא בזכות משלחות השלום לכולוניה, משלחות שצריכות כביכול לפלס את הדרך לשלום, עם הצד השני שגם הוא כביכול רוצה בשלום, בעוד שאני שים אלה לא מוכנים לשבת אפילו עם אנשים כמו חברי הכנסת אבנרי או ילין-מור. כיצד יגיע השלום בדרכים כאלה?

ובסיכום, לא צריך היה להתרגש מן ההודעה הזאת, וטוב היה אילו לא נתנו לה מעמד כל כך חשוב כמו דיון בכנסת. טוב עשתה ראש הממשלה שדחתה את "ההכרזה ההיסטורית" של חוסיין מכל וכל. אני תומך בהודעה זו של ראש הממשלה.

היו"ר ר. ברקת:

רשות הייבור לחברי הכנסת טובי, ואחריו לחברי הכנסת זכין.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. תכניתו של המלך חוסיין, שהכיר עליה אתמול, לגבי עתיד היחסים בין הגדה המערבית והגדה המזרחית הירדנית עוררה ויכוח ופולמוס ותגובות שונות גם בקרב הציבוריות הישראלית.

שמענו תגובות מצד החוגים הלאומניים הימניים הקיצוניים בישראל, כגון אלה של חברי הכנסת בגין היום ושל מר עזר וייצמן, ממנהיגי חירות, אתמול, כאשר הכריזו שתכנית המלך חוסיין לגבי הגדה המערבית דומות לתכנית לגבי חלקים מתורכיה או יוון, תכנית לשטחים שלא שייכים אליו, כדבריו.

לא הופתענו מתגובות חוגי חירות, כי לדידם לממשלה הירדנית אין בעצם מה לומר לא רק לגבי הגדה המערבית אלא אפילו לא לגבי הגדה המזרחית, שהיא לדעתם בחזקת שטחים שישראל צריכה לשחרר עם בוא המועד. השובניסטים למיניהם ואנשי "ארץ-ישראל השלמה", אנשי "שתי גדות לירדן", זו שלו זו גם כן, מגיבים כפי שמגיבים מתוך שאיפות ההתפשטות והסיפוח המטלטלות כל זכות לעם הערבי בארץ הזאת. אלה הן עמדות המביאות רק אסונות לשני העמים גם יחד.

ראש הממשלה מגיבה אמנם בסגנון אחד, אם כי קיימת השותפות עם עמדות אנשי ארץ-ישראל השלמה. לשכת ראש הממשלה הודיעה אתמול שתכנית חוסיין מעמידה מכשולים בדרך השלום. דאגה עילאית ממש מצדה של לשכת ראש הממשלה לעניין השלום! אך אם מישוהו באמת רוצה להסיר מכשולים מן הדרך אל השלום האמיתי, לא יתקשה למצוא אותם דווקא בלשכתה של ראש ממשלת ישראל. מדיניות הדי האחת עם קנוניות האימפריאליסטים האמריקני באזור נגד העמים הערביים, מדיניות ההתפשטות והסיפוח וההתנכחיות לזכויות הצודקות של העם הערבי הפלשתינאי, מדיניות התבלה בהחלטת מועצת הבטחון, מדיניות זו המעוצבת בלשכתה של ראש הממשלה — היא היא העומדת למכשול בדרך אל השלום.

לא שמן זית וזו הם חוסיין ודומיו מקרב הריאקציה הערבית הפרו-אימפריאליסטית. לעם הערבי הפלשתינאי יש חשבון ארוך עם השושלת ההאשמית, עם הסבא ונכדו, החל ב-1948, כשפעלו בשותפות עם האימפריאליסטים וראשי השלטון בישראל וראשי התנועה הציונית ויחד מנעו מן העם הערבי הפלשתינאי את האפשרות לממש את זכותו להגדרה עצמית, ועד למרחצי הדמים

— הודעת הממשלה על נאום מלך ירדן (דיון) (טובי, ברקת, זכין, פת, חורבין, הלוי) —

ברור לי גם כי נסיונו של חוסיין להועיד את ירושלים כבירת החבל הפלשתינאי של ממלכתו, בידעו היטב את עמדתו הנחרצת בעניין ירושלים המאוחדת כבירת ישראל, אינו מוסיף שום ממד של ריאליות לתכנית החדשה.

עם זאת, בדיון הוא שייאמר כאן באופן הברור ביותר — וחזרונו על טיעונו ועמדתו זאת כמה פעמים, ואני מוסיף זאת וחוזר על כך לאחר שמיעת נאומו של מר בגין שגם הוא לא חדש: בשטחים של ארץ-ישראל ההיסטורית...

גדעון פת (גח"ל):

פרט לציטוט שלך מדברי ג'עבדי — גם נאומך אינו חדש.

דב זכין (המערך, עבודה-מפ"ם):
אמרת.

בשטחים של ארץ-ישראל ההיסטורית חיים שני עמים: העם היהודי החוזר למולדתו, והעם הערבי היושב בה. לא ניכנס עכשיו להיסטוריה של הצעות שהיו...

יגאל חורבין (הרשימה הממלכתית):
כולל עבר-הירדן.

דב זכין (המערך, עבודה-מפ"ם):

בתנאים החדשים, הפתרון הצודק לשני העמים יושתת על קיום שתי מדינות ריבוניות, עם גבול בטוח ומוסכם ביניהן —

בנימין הלוי (גח"ל):
הירדן.

דב זכין (המערך, עבודה-מפ"ם):

— שייקבע במשא-ומתן ובחווה. העם הערבי הפלשתינאי יוכל לממש את זכויותיו ואת שאיפותיו הלאומיות במסגרת המדינה הערבית לאחר כינון השלום — לאחר כינון השלום — על-פי צורת ממשל וחוקה שהוא יבחר בעצמו, אם במתכונת זו או במתכונת אחרת. הוא גם יושב בגדה המזרחית, ואם אינני טועה — גם שם הוא מהווה רוב.

אינני צריך לחזור על כך שזכותו של עם ישראל למולדתו ולמדינה משלו היא זכות שנעוצה גם בהיסטוריה וגם במאמצים של דורות חלוציים של הבניין. אבל היא גם איננה עומדת בשום פנים ואופן בסתירה לזכותו של העם הערבי והעם הפלשתינאי למדינה משלו. לשניהם יש כאן מקום וזכות, ועתיד של שלום ושל שיתוף פעולה. זאת העמדה היסודית הציונית האמיתית, תחת מראשיתה ועד היום, בתרגום המדיני האקטואלי.

ברור לנו שהשלום בינינו ובין שכנינו בוודאי מותנה בעמידה נחרצת מצדנו על השגת גבולות הבטחון, הבטיחות הצרכים הבטחוניים — ואך ורק הצרכים הבטחוניים — אבל תוך נכונות לפשרה ולהחזרת שטחים תמורת שלום.

מה קרה באוגוסט 1970 ?

(קריאה: מה קרה ?)

באוגוסט 1970 התפרקה ממשלת הליכוד הלאומי — על מה ? היא התפרקה משום שהממשלה והכנסת ברוב מכריע דחו את השקפתו של חבר-הכנסת בגין

לעין הכשלון החרוץ של שלטונות הכיבוש, כאשר האוכ' לוסיה, רובה ככולה, איננה מוכנה לשחק פעולה עם הפארסה של בחירות בחסות הכיבוש.

העזרה הגדולה ביותר שאפשר להגיש לעם הערבי הפלשתינאי מצדם של הכוחות הדמוקרטיים ושוואדי השלום בישראל, העזרה הגדולה ביותר שאפשר להושיט לרעיון שיתוף הפעולה, הידידות והאחוזה בין שני העמים מצדם של כוחות השלום בישראל כיום, היא להיאבק לביצוע החלטת מועצת הבטחון, לנסיגת כוחות ישראל משטחי הכיבוש, להכרת ישראל בזכויות הצודקות של הפליטים הערבים הפלשתינאים בהתאם להחלטת האו"ם, להסדר שלום צודק אשר יכבד את זכויות ישראל ויתר המדינות הערביות. רק בתנאים אלה יכול העם הערבי הפלשתינאי בגדה וברצועות עזה להביע — בלי כיבוש זר — את רצונו ולקבוע את צורת השלטון והדרך והמסגרת שיקיים בהן את קשריו עם העם הירדני ועם יתר העמים הערביים.

לא מעט שמועות נפוצו בזמן האחרון על הסכמים חשאיים עם המלך חוסיין, ועל הסדר נפרד עמו. לא מתעניינים אותנו קיומם של מגעים ונסיונות להצמחת קנוניות והסדרים בחסות האימפריאליסטים האמריקאים, בניגוד לעניין השלום האמיתי וזכויות העמים. אנו מעריכים שביחסי הכוחות באזור ובעולם נסיונות כאלה סופם כשלון. אך אנו רוצים יחד עם זה לומר, ששום הסדר והסכם, שלא יהיה מבוסס על כיבוד הדדי של זכויות ועל כיבוד זכויותיו הצודקות של העם הערבי הפלשתינאי, לא יוליכו אל השלום הנכסף ולא יבטיחו את קיומו.

שלום צודק ויציב ייכון על בסיס כיבוד הדדי לזכויות הצודקות של מדינת ישראל והעם הערבי הפלשתינאי ויתר המדינות הערביות. הדרך לכך כיום היא ביצועה המלא של החלטת מועצת הבטחון. להתחמק מכך, לאחוז בתחבולה נגד פתרון זה, לפעול להנצחת הכיבוש, להמשך מדיניות גירוש ונישול העם הערבי הפלשתינאי, המתבצעת עתה ברצועת עזה במיוחד — זוהי דרך מסוכנת, הרפתקנית, אשר בסופו של דבר תיכשל אך גם תסבך יחסים ותגביר סכנות.

היו"ר ר. ברקת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת זכין, ואחריו לחבר-הכנסת ורדיגר.

דב זכין (המערך, עבודה-מפ"ם):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. אפשר היה לצפות — חמש שנים לאחר מלחמת ששת-הימים, שבה הסתבך המלך חוסיין על אף האזהרות שלנו — שהמלך יבין עתה ויהיה לו אומץ לומר זאת גם לעמו וגם לעולם כולו, כי אין ולא יהיה פתרון לבעיות המדיניות באזור בלא משא-ומתן, בלא הסכם ובלא כריתת שלום חוזי עם ישראל. בלעדי הכרה זו ובלעדי אומץ-לב זה חסר בהודעתו של המלך חוסיין היסוד המכריע לקידום פתרון בסיסני באזור, ותהיה הצורה והמתכונת כפי שתעלה בדעתם. שהרי כל תכניתו תישאר ונשארה עדיין בבחינת תרגיל מדיני עקר בלעדי הנכונות להתחיל את המשא-ומתן עם ישראל על בסיס כריתת שלום חוזי, שבמסגרתו ייקבעו הגבולות הבטוחים, המוכרים והמוסכמים. בלעדי זאת צדק לדעתי מר ג'עבדי כשבאופן ספונטני הגדיר את הודעתו של חוסיין כנסיון למכור דגים בים.

— הודעת הממשלה על נאום מלך ירדן (דיון) (זכין, פת, סורקיס, הלוי, מאיר, ברקת, ורדיגר) —

דב זכין (המערך, עבודה—מפ"ם):

אם יש — אניד אותם, ואומר אותם. אני אומר שבכך מתחזקת ביתר שאת הקביעה כי הפלשתינאים יהיו גורם בעל משקל רב ביותר בכל משא-ומתן בעתיד ובהסכם השלום.

לכן, וזאת לא תגלית ולא דבר חדש, לדעתי על ישראל להוסיף ולקדם עוד יותר את מדיניות הגשרים הפתוחים ולטפח גם את פעולתם הפוליטית והעצמאית של הפלשתינאים, ואני משוכנע שנבטיח שזה לא יפגע בבטחון המדינה.

ראש-הממשלה ג. מאיר:

אולי תסביר לנו איך אפשר לפתוח יותר דבר פתוח?

דב זכין (המערך, עבודה—מפ"ם):

"לטפח" אמרתי. לטפח אפשר תמיד, ואני מדבר על פעילות פוליטית עצמאית.

למשל, אני יודע שרבים באגף הזה מתנגדים לבחי-רות בגדה. אני בניגוד לכך רואה בזה הישג חשוב בדרך. אני סבור שאפשר גם להעניק אפשרות להתארגנות פו-ליטית עצמאית. לשם מה? כדי שתתכונן נציגות, היום, בחר, מחרתיים, שתהיה גורם של שלום והבנה עם ישראל.

חברי הכנסת, קבלת הפנים שנערכה להודעתו של חוסיין בבירות ערב ועל-ידי המחבלים מעידה עדות נוס-פת על ההתפוררות של החזית הערבית המלחמתית. על זה בוודאי אין לך מה להצטער חבר-הכנסת בנימין הלוי: על נכונותו של חוסיין לנקיטת מהלכים עצ-מאיים.

אני סבור שיש אינטרס ישראלי, גם אחרי ההס-תייגויות שלנו — ושמעית את זה בהודעתה של ראש-הממשלה גולדה מאיר — להביע את נכונותנו למשא-ומתן, גם עכשיו, עם ירדן, בלי תנאים מוקדמים. ולא רק לגבי ירדן, אלא אפשר להשמיע את הקריאה הזאת גם לגבי מצרים, עכשיו: לחדש את המשא-ומתן, שרק בכוחו להפשיר את הקפאון באזור ולקדמו לקראת ההס-כם המיוחל.

היו"ר ד. ברקת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת ורדיגר, ואחריו לחבר-הכנסת שמואל תמיד.

אברהם ורדיגר (פועלי אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. בראשית דברי אני מבקר את ראש הממשלה על הדברים הגלויים והב-ורים שהשמיעה היום בהודעתה לכנסת, לעם ולעולם, כי תכנית חוסיין אינה יכולה לשמש בסיס להסכם עם ישראל, ואין זה אלא מנוחך לומר כי זוהי תכנית מוס-כמת או פרי הידיברות. זוהי המצאה של בעליה, הסו-רתת את עניין השלום ושמה מכשולים בדרך להשגתו.

חברי הכנסת, אינני חושב שהזמן הקצר שחלף מאז השמיע המלך הירדני את נאומו די בו כדי להבין למה התכונן בנאומו היומרי הזה לעמו. אבל בעצם אין בכך חשיבות. כי מה שלא יהיו כוונותיו והעיתוי של פירסום תכניתו — עליו לדחות אותה על הסף, וטוב עשתה ראש הממשלה שאמרה בקשר לכך דברים ברורים.

אם נבדוק בעיון את דברי חוסיין ניווכח כי למעשה לא חידש דבר והוא ממשיך בקו הנוקשה כלפינו. אמר

ומפלגתו שאין להביע את נכונותה של ישראל להחזיר שטחים תמורת שלום, תוך הבטחת גבולות הבטחון. והוספנו: כדרך היחידה להשגת שלום. כל הטיעונים וכל הפילוסופיה המנסים לתבוע ולהצהיר שעמידה בג-בולות הנוכחיים עשויה גם להביא שלום — היא זריית חול בעיני העם הזה.

גדעון פת (גח"ל):

והחזרת שטחים הביאה את השלום?

דב זכין (המערך, עבודה—מפ"ם):

אמרתי על מה אנו עומדים. אמרתי אלף פעמים, ואל תכניס בפי דברים שלא אמרתי.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה—מפ"ם):

מי זה "אנחנו"?

דב זכין (המערך, עבודה—מפ"ם):

אני לא מדבר בשמך, זה ברור לך.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה—מפ"ם):

בשם מי אתה מדבר?

דב זכין (המערך, עבודה—מפ"ם):

אני מדבר בשמי שלי, וזה מספיק לי בהחלט, ובשם ההגיון כתוספת, אם זה עוזר לך.

קבלת הגישה של חבר-הכנסת בגין על דעת רוב העם פירושה הנצחת האיבה וסתימת הגולל על סיכויי השלום.

חברי הכנסת. כשם שיש להדגיש לפני שכנינו כי לא נוותר על עקרון הגבולות הבטוחים — ואינני נכנס לדיון אילו ומה הם, על זה עכשיו אנו נאבקים, על הע-קרון הזה, גם עם מצרים — כן בדיון לחזור ולהצהיר לפניהם, ובכל תפנית ובכל דיון, כי תמורת שלום חזוי תיסוג ישראל מן הקווים של עכשיו אל הגבולות הבטו-חים והמוסכמים, שיהיו אך ורק לצרכי הבטחון. אין דרך אחרת.

חברי הכנסת. לדעתי אין גם צורך להתעלם מכך כי הודעתו של המלך חוסיין מוסיפה הכרה בעלת משקל לגורם הפלשתינאי, ובכך מתחזקת ביתר שאת הקביעה שלנו כי הפלשתינאים יהיו גורם...

(חבר-הכנסת מ. סורקיס קורא קרי-את ביניים)

יש לי מעט דקות, חבר-הכנסת סורקיס, ואתך יש לי דיאלוג בלתי-נפסק; אז לא עכשיו.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה—מפ"ם):

נתת אתמול גושפנקא לדבר מביש.

בנימין הלוי (גח"ל):

אמרתי שיש דברים טובים בדברי חוסיין.

דב זכין (המערך, עבודה—מפ"ם):

למה לך להוסיף לי? יש לי מלים כתובות. אני הסתפקתי במה שאתה כתבת; לא הוספתי. גם זה היה מספיק לי, או אל תוסיף.

בנימין הלוי (גח"ל):

"יש דברים טובים בנאום של חוסיין", אתה אומר.

תהיה תגובתנו הטובה ביותר לתכנית יומרנית זו. יידע העולם כי כל תכנית אשר תהיה מבוססת על פניו הגדה המערבית, על סיפוח עזה ועל ויתור על ירושלים בירתנו הנצחית, לא תקרב את השלום, וזאת עלינו להדיע ברורות לאויבנו וליריבנו בעולם כולו.

ה"יו"ר. ברקת:

רשות היבול לחבר-הכנסת שמואל תמיר, ואחריו — לחבר-הכנסת מרדכי בן-פורת.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. ודאי שתכניתו האחרונה של שליט ירדן, חוסיין, חסרת שחר היא. ועל כך אין להרחיב את הדיבור. אין לה קשר לא למציאות ההיסטורית של העבר, לא למציאות המדינית של ההווה, וגם לא למציאות העובדתית של חיי יום-יום כפי שהתפתחו מאז 1967 ועד עתה. אולם השאלה הגדולה הנשאלת למשמע התכנית הזאת, שעה שהיא יוצאת מפיו של השליט הירדני במצבו הנוכחי — השאלה הגדולה הנשאלת היא: מניין לו היומרה הזאת לבוא ולטעון לריבונות ירדנית או ירדנית-פלשתינאית בשטחי יהודה ושומרון, בחבל עזה. ובעוד שטחים, כפי שציין ברמזי, מניין היומרה הזאת למי שכל מעמדו בא לו מכוח הפלישה של טבו מלפני עשרים שנה, פלישה ש-הושמה לאל כעבור תשע-עשרה שנה, בימי מלחמת ששת הימים? מניין היומרה הזאת לגבי תכל עזה, שמי עולם לא דרכה כף רגלו של שליט ירדני כשליט ירדני? מניין היומרה הזאת, שעה שתושביה הערביים של ארץ-ישראל המערבית מעולם לא רצו בו, ועתה, לאחר כל מה שנתחולל בינו לביןם, הם רוצים בו פחות מבכל זמן שהוא? זוהי השאלה שהבית חייב לשאול את עצמו למשמע התכנית האחרונה של חוסיין. ואין מנוס, בין שזה נעים וזהו ובין שלא, אלא למצוא לפחות חלק מהתשובה בעמדה הישראלית, כפי שבאה לידי ביטוי מאז מלחמת ששת הימים ועד עצם היום הזה, אותה עמדה ישראלית שבאה לידי ביטוי בדבריו של שר החוץ, עד בינואר 1969, לשבועון "שפיגל", כאשר אמר: "הגבול הפוליטי אינו מוכרח להיות גם גבול הבטחון. גבול הבטחון צריך להיות בכ למקרה הירדן. מוטעה בזה, כפי שמציעה תכנית אלון, שחלק גדול של מערב הירדן חוזר ליורדן, ולו בגלל זה שאין לנו עניין להגדיל את האוכלוסיה שלנו במיליון ערבים".

אלה דברים שהושמעו ברוח דומה גם מפיו של ראש הממשלה המנוח לוי אשכול, שעה שהשמיע את האימרה המפורסמת לכתב הניוויקי: "אין אני רוצים אף חלק מן השטח המיושב בגדה המערבית — שכם, ג'נין וכי'".

וזוהי אותה עמדה ששוב הושמעה מפי השד פנחס ספיר ב"קול ישראל", בצליל משלו, ב-9 בנובמבר 1969: "יתיר על יהודה ושומרון איננו ויתור, אלא שיחרור מעול".

והו אותו קו ששוב ננקט בפי ראש הממשלה, גברת גולדה מאיר, שעה שאמרה לכתב ה"טיימס":

"The Gahal Party and the religious groups wanted Judea and Samaria, but she did not want another 600,000 Arabs. She was opposed to a bi-national state such as Lebanon. Israel must be a Jewish state while still having, of course, its Arab minority."

וחזרה ואמרה בכנסת בהסבירה את דבריה: "אשר

זאת הפרשן המדיני הירדני, שקבע שהדברים שאמר חוסיין באים להקשיח עמדת חוסיין כלפי ישראל. זוהי האמת הפשוטה. גישתו כלפי ישראל בנאומה היא מל-חמתית וחריפה. יש בדבריו סיסמאות של שליט יהיר ועויין, המסוגל לדבר שעות אסדות על פתרון ולהתעלם מקיומו כגורם מרכזי בכל פתרון.

חוסיין זיכר כאילו השטחים הם בדרשותו והוא הוא אשר יחליט מה לעשות בהם. יש כאן ניהול חש-בונות ללא בעל-הבית, כפי שהגדירה זאת ראש הממשלה. הוא עושה בשטחים כבתוך שלו — בשטחים שאינם שלו — ובמקום שתכנית זאת תעורר צחוק בעולם ובפרט בארצנו, היא מתקבלת, לצערנו הרב, גם בישראל וגם בעולם יותר מדי ברצינות.

לכן עלינו להדגיש ברורות כי אנו עומדים על הידב-רות ומשא-ומותן ללא תנאים מוקדמים. כל הצעה אחרת שתבוא מכל גורם שהוא, ובתיווכו של כל גורם שהוא, תידחה על-ידי ישראל בתוקף. כך דרכו של העולם, כך דרכם של עמים גדולים וקטנים המנצחים, וכך ננהג גם אנו.

חברי הכנסת, היסוד הטמון בתכניתו של חוסיין שקוף וברור. חוסיין מציע — אבל לא לנו הוא מציע, אלא פשוט אומר שיחזיר לעצמו את כל השטחים ואת ירושלים, ובתמורה לכך יעשה עמנו חסד ויקים לנו מדינה ערבית גוססת שבירתה תהיה ירושלים — ירושלים שלנו, ירושלים בירתנו הנצחית. זוהי מלכודת ברורה שיש להס-בירה על-עולם, ובהקדם. שאם לא כל העולם עוד יוקיע אותנו, כאילו אין אגחנו רוצים בשלום, כתמיד.

כל מי שחושב שהמדינה הפלשתינאית תסתפק רק בשטחי יהודה ושומרון ועזה — אוויל שמו בישראל. אם תקום מדינה פלשתינאית, יהיו לה תביעות לא רק על שכם וחברון, אלא גם על יפו, נצרת וח'פה. לכל אלה עלינו להשיב: בין הירדן לים התיכון אין מקום לשתי מדינות, ובשום פנים ואופן אין מקום למדינה גוססת באזורנו.

חברי הכנסת, חוסיין איננו מציע פשרה עם ישראל, אלא הסדר בינו ובין הפלשתינאים. האם בכלל ראויה התכנית שלו להדים כה חזקים בציבור שלנו? האם ראויה היא בכלל לעיון מתוך תקווה שבאמצעותה נגיע למשהו? גרמה לי שלא. עלינו לומר ברורות כי ישראל מתנגדת לכל נסיגה מיהודה ושומרון וחבל עזה. עם ישראל לא לחם על חייו וקיומו כדי שתקום מדינה באיון צורה שהיא לפלשתינאים, ולא נחזיר את דגל ירדן כשולט בירושלים בירתנו הנצחית. במלחמת הישע והנ-צחון השגנו כל אלה — ולנו הם.

יש מקום להידברות על גורל הערבים בשטחים. יש מקום למתן שלטון מסוים לירדנים על הערבים בש-טחים המשותפים, על אורה חיים, אך לא על האדמה אשר הם יושבים עליה, כי אדמת ארץ-ישראל כולה קודש היא לעם ישראל.

בהזדמנות זו יש לבדוק את הממשלה על מדיניותה בהקמת ישובים עבריים לאורך הירדן, אך יחד עם זאת עלי לקבול על עיכובים בסיום בניין ההתיישבות היהודית בחברון. נוכחותנו בכל הנקודות האסטרטגיות והמח-מתן האפשרויות והתנאים לגופים הרוצים להתיישב ביהודה, שומרון ועזה — רק זה יקבע לנו את אחיותנו בגבולות ארצנו המשותפת.

תכנית חוסיין, שגולדה ברעש גדול, תיעלם ולא תהיה. נתעלם ממנה גם אנו, כאילו אינה קיימת, וזאת

מוזה והמחדלים מזה בשטחים ולהסיק מכך את המסקנות ההגיוניות המתחייבות? האם יקבל הבית תשובה על השאלה ששאלתי את שר החוץ בדיון, לפני כחמש ימים, על מגעים שהיו או לא היו, ועל משמעותם? וכן גם, לאור הפירסומים הרבים שהיו ברחבי העולם והפיצו רשעים שניתנו למענים אלה?

אדוני היושב-ראש, גברתי ראש הממשלה, בסופו של דבר הרי הוויכוח חוזר על עצמו, אולם בהבדל אחד, שחלפו כחמש שנים. שעה שבאנו בעמדתנו זו לפני כחמש שנים קיבלנו שלוש תשובות: האחת — עליו להשאיר "אופציות פתוחות" ולא לסגור שערים. ולכן אל נעשה דבר בשטח. השנייה — החשש מהצפה של עבודה ערבית במשק הישראלי, דבר הנוגד תיאוריות שונות המקובלות על חלק נכבד מהציבור הישראלי. והשלישית — פחד הדמוגרפיה: הם יציפו אותנו ואנו ניהפך למיעוט. גברתי ראש הממשלה, מאז הושמעו שלוש טענות אלו עברו חמש שנים. האופציות היו פתוחות חמש שנים באופן חד-סטרי. מה אירע לאופציות הפתוחות? כמה שנים נוספות חייבים היהודים לחכות כדי להתנהל בארץ ששותרה עליהם? חמש שנות המתנה אינן מספיקות לאחר נסיון ההשמדה ומלחמת הישע?

עבודה ערבית — היום נסתים הוויכוח הזה. תוספת כוח-האדם שקיבלנו מתקבלת עתה כעובדה על-ידי כל חלקי האוכלוסיה, ברצון או שלא ברצון. הכל יודעים שלא תוספת כוח-אדם זה היה המצב המשקי — ולכן גם המדיני — קשה יותר. השילוב הכלכלי, שעליו דיברנו וחזרנו ודיברנו כאן, והשילוב החברתי הנובע ממנו, הופכים לעובדה מכוח המציאות, למרות כל התאוריות ופחד הדמוגרפיה? — זכינו ונפתחו ראשית שערים במזרח. ובאה עליה מהמערב. ומדובר על עלייה של 70,000 לשנה. מה נשאר מכל הדיבורים על דמוגרפיה שנשמעו לפני ארבע שנים? כמה דלים וגמוחכים הם נראים לאור המציאות הגדולה של שיבת ציון הנוגלית במלוא תנופתה לנגד עינינו?

גברתי ראש הממשלה, התשובה לתכנית המלך חוסיין, התשובה לפירושים של הסטייט-דפרטמנט, היא אחת: לשון העובדות החיוביות. רק כאשר יתמלא החלל שיצרנו במו ידנו, יבוא הקץ לתכנית סרק הצצות חדשות לבקרים. מעולם לא היתה ממשות ריאלית כל-כך לדבריו של הרצל, כאשר אמר: "היהודים הרוצים בכך ישיגו את מולדתם". לא ברבת-עמון, גם לא בווינגטון, יוכרע גורלה של הארץ הזאת. ההחלטה חייבת להתקבל בירושלים. ושוב לא גוטר ואף קורטוב של טעם מדוע לא חיפול ההכרעה בירושלים, ולאחלת.

ה"זר. ברקת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת בן-פורת, ואחריו לחבר-הכנסת מיקוניס.

מרדכי בן-פורת (המערך, עבודה-מפ"ם):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני מצטער שראשית הסיוע בבכנסת מצאו לנכון לקבוע כי דבריו של חוסיין הם בגדר אירוע מדיני חשוב שיש להקדיש לו דיון דחוף בכנסת. אולם כיוון שפעולה זו תואמת את התקנון, לא אתווכח על כך. היינו מיטיבים לעשות לו התעלמות מהודעה זו ולו היה שר החוץ מוצא לנכון להגיב באחת התגובות הנגובות מתאומה לאותו נאום. חוסיין ביקש להציל את יוקרתו בקרב תושבי הגדה המערבית ולאותות לעולם כי הוא גורם חשוב במזרח

לעצמי, חזרתי על הסתייגותי שהבעתי לא פעם, אם איני טועה גם בכנסת, מצירוף 600,000 ערבים לישראל, מתוך רצון לשמור על אופיה היהודי של המדינה.

זהו אותו קו אשר גם סגן ראש הממשלה נקט בתוכניתו הידועה, היא תכנית אלון.

כל הדברים הללו, גברתי ראש הממשלה, העקביים, השיטתיים והבלתי-משתנים, אינם יכולים שלא למצוא תגובה בקרב השליט האויב, השומע שממלכת ישראל אינה רוצה בריבונות ישראל במרבית יהודה ושומרון, ומסתפקת בקו בטחון על הירדן.

ואם יש עוד ספקות לגבי כוונותיה של ממשלת ישראל, הרי מה שקורה ואינו קורה בשטחים בא ומכריע את הכף לגבי פירוש כוונותיה. יש חוק המאפשר להחליט את החוק, המשפט והמינהל הישראליים במרחבי ארץ-ישראל. חוק זה הוחל על ירושלים. חוק זה אינו מוחל על מרחבי ארץ-ישראל.

עתה, כאשר אנו מתקרבים לשנה השישית מאז מלחמת ששת הימים, יודעת ממשלה זו היטב להקים התנהלויות באותם מקומות שהיא סבורה כי מן הראוי להציב בהם דגל. ותבוא ברכה על כל צעד כזה. אבל זה קורה, במה שנוגע ליהודה ושומרון, אך ורק באותו גבול בטחון שעליו דיברו ראש הממשלה המנוח לוי אשכול וראש הממשלה הנוכחית, תיבדל לחיים ארוכים. עובדות אלו אינן יכולות להישאר בלי פירוש; בדיוק כמו העובדה שבאותו מאוזן אשר לגבינו היו היסטוריה ופיקפוקים בממשלה — חבדון — גם שם אותה בנייה צנועה שהוחל בה נפסקה לאחרונה. הנימוק הרשמי הוא העדר תקציב, וזאת בשעה שנמשכת הבנייה במדינתם עצומים באזורים שבתחום הקו הירוק. אפילו החלקים של מזרח ירושלים, החופפים את אמרונתו של שר החוץ לגבי מעמד מסויים לשליט ירדן במזרח ירושלים, נשארו ללא בנייה, עם איזה מסדרון לאפשרות של חיבור הקשר בין אותו מעמד מסויים לחוסין לבין יריחו ועבר הירדן המזרחי.

אנו עדים לאותה תופעה אומללה ובלתי-מובנת של רתיעת ממשלת היהודים מן השטח המרכזי של ארץ-ישראל המערבית, יהודה ושומרון, אותה רתיעה מחרידה שעוד בשנות השלושים הגדיר את מהותה משוור הקיט-רוג והאמונה: "ולא דע כי ערב במרום ההר ואנחנו בעמק".

אדוני היושב-ראש, ואם בכך לא די, מה ההסבר בפי ראש הממשלה היום לדברים האחרונים שהשמיע שר החוץ האמריקאי רוג'רס, ועמו פקדי מדינה נכבדים ואחרים אחרים בארצות-הברית, לגבי הקשר הסמוי שיש למצוא בין התכנית של המלך חוסיין לבין הסכם אפשרי המסתמך בינו לבין ישראל? שוב אי-הבה? שוב לשון לא ברורה? שוב פירוש מצד מדינה ידידותית בכיוון כל כך מויק לישראל? שוב פירוש חסר כל שחר?

ראש-הממשלה ג. מאיר:

את זה אומר חבר כנסת בישראל?

שמואל תמיר (המרכז-החפשי):

אני מוכן לקבל קריאת-ביניים זו ברוח חיובית ולא שלילית, ולברך על כך. אולם אני חוזר על שאלתי: מדוע מזמינים אי-הבנות כאלו, אם כזה המצב כפי שעלה להסיק מקריאת-הביניים שלך? האם אין אנשי הסטייט דפרטמנט רשאים לרשום את כל הדברים שקראתי מ"דברי הכנסת" ולרשום לפניהם את כל המעשים

כי "שמעה מתוך הודהות את עמדת נציגי הכינוס של אנשי קיבוצי השומר הצעיר בדרום בעניין הנישול וההתנחלות ברצועת עזה ובפיתחת רפיח. והיא מביעה תמיכה בהחלטות שהתקבלו שם, שתכנן הוא גיבוש עמדה חד-משמעית נגד נישול תושבים והתנחלות יהודית ברצועה ומאבק ציבורי רחב למינעם". אהר"כ אקשור את ההתנחלות ברצועה לקונפציה הכללית של מ"מ ולע"ד דוד של חוסיין ושכמותו. חברי-הכנסת יערי הוסיף: "אנחנו יודעים שיש במערך כאלה הרוצים ליצור תנאים מוקדמים. אנחנו מתנגדים להתנחלות קבע, עירונית וכפ"רית. קבענו זאת מוזמן, אך למרות התנגדותנו יש התנחלות קבע בבקעת הירדן, ברצועת עזה ובחברון ואפילו באל-עריש ומעברה ממנו". עלי לומר שלא יכולתי לקבל אישור לדברים אלה — לא שליחי ולא בירדתי בדגמים אלה אם הציטוט מדויק — אבל אני מניח שהרוח הכללית של הדברים נכונה.

כולנו — יחד עם מ"מ, שהיא חלק מן המערך — הלכנו לבחירות וביקשנו את אמון הבוחר לגבי התכנית שהופיעה במצע הבחירות. גם מ"מ חתמה על אותו מצע שבו מצוין המערך, ובצדק, את ההישגים שהשיג עד הבחירות האחרונות. המצע הזה אומר: "קמו התנחלויות והיאחזויות ברמת הגולן, בבקעת הירדן ובסני. חודשה ההתיישבות בישובים שנעקרו מהם, בגוש-עציון, נחל קלה וחברון... לאחר שחלפן שנתיים מאז מל-חמת ששת הימים יש להחיש ביצוען של היאחזויות בט-חוניות והתנחלויות קבע... הממשלה בדיניה והחל-טותיה על ההתנחלות, בין כפרית ובין עירונית, תהיה מודרכת על-ידי שיקולי הבטחון וההתפתחות של המדינה... עדיפות ראשונה תינתן לאזורים חיוניים לבט-חון המדינה... המערך יקרא לעם, ובעיקר לדור הצעיר, להיחלץ להגשמת ההתנחלות במסגרת של אחריות לאומית".

אני רוצה לשאול את חברי-הכנסת זכין ואת חברי הכנסת התומכים בדעתו: איך הם מיישבים את הסתירה הזאת שבין התנחלות ששאננו הסכמנו לה והתחייבנו עליה במצע לבחירות לכנסת לבין הצעקה שקמה לגבי פיתחת רפיח ורצועת עזה? האם למפ"ם יש אפשרות להוכיח שההתנחלות ברצועת עזה ובפיתחת רפיח אינה התנחלות בטחונית, ואפילו היא בדמות אזורית? האם אין כל קשר בין התיישבות ברצועה ובפיתחת רפיח לבין הבטחון, גבולות בטחון, גבולות בטוחים, של עם ישראל? איני יודע אם החברים אינם מרגישים את הצביעות בהכחנה בין הגישה ההיסטורית לבין הגישה של היום. מה ההבדל בין האדמה, שנלקחה בזמנה, כב-כול, מאותו עם ערבי להתיישבות יהודית, לבין האדמה שעליה מתחילים כיום? מדוע זה היה מוצדק בזמנו וכעשיו לא? מדוע הצביעות הזאת?

אני מזכיר ומדגיש כאן מעל במת הכנסת את החשש שגישה זו היא שמעודדת את רוג'רס, את סיסקו, את ארצות-הברית, את חוסיין. יש כמה זרמים כאלה אצלנו, שיש להם השפעה על דעת הקהל, שחושבים שמותר להם ליצור סדק בחומת עמידתנו.

בנימין הלוי (גח"ל):
הם יושבים בממשלה.

מרכיב בן-פורת (המערך, עבודה-מפ"ם):
חוששני שגישה זו לא רק שאינה תואמת את ההיסטוריה, את הגישה הנכונה היא ההגיון הפשוט, אלא

התיכון. בדבריו — ואולי טרם דבריו — הצליח להביא לשיתוף פעולה, סמוי או לא סמוי, עם ארצות-הברית. הוא עורר לתחיה את תכנית רוג'רס בקטע של ירושלים. רוג'רס דיבר בנאומו הידוע על ירושלים בנוסח התואם את נוסח הודעתו של חוסיין, וכונתי לדברים האלה:

"Arrangements for the administration of the united city should take into account the interests of all its inhabitants and of the Jewish, Islamic and Christian Communities. And there should be roles for both Israel and Jordan in the civic, economic and religious life of the City."

אם כי רוג'רס מכחיש זאת ואומר שאינו מתכוון לחזור לתכניתו, אני חושב שיש עקבות לתכניתו בגישתו האחרונה של חוסיין.

אני סבור שצריך להתייחס לחוסיין כאל אדם שיש לרחם עליו. כבוד ראש הממשלה ציטטה אותו מעשה חמור שעשה חוסיין לפני שפתח באש על מדינת ישראל, כשהוא את פקודת היום לצבא הירדני אין להתחייב לתושבי שעלבים במקרה שצבאו היה זוכה להיכנס לקי-בוץ. אין הוא בא בידים נקיות. אם נקרא את נאומו בערבית, נראה שהוא מבחין בין הרצועה מזרחית לירד-שלים, שלגביה הוא קובע כי "הציל אותה" ב-1948, לבין ירושלים שלגביה הוא קובע כי "לקח אותה בכוח". אבחנה זו אינה קיימת בעתונות שלנו בעברית. כלומר, גם הוא מכיר בכך שלקח בכוח את החלק המזרחי של ירושלים.

אולם תכניתו של חוסיין גם מטעה לגבי האימרה שהשמענו כל הזמן כי שתי מדינות תהיינה בארץ-ישראל ההיסטורית. אם לא נאמר בנשימה אחת שהירדן, גבולה של מדינת ישראל, חוצץ בינינו לבין כוחות זרים — פירוש הדבר שחוסיין אמר מה שאנו גורסים כל הזמן. כי הוא קבע שתי מדינות: ישראל ופדרציה. על כן צריך תמיד להדגיש: שתי מדינות, להוסיף מיד שגבול ירדן חוצץ בינינו לבין המדינה האחרת.

אשר לגדה, כולנו רגישים לזכויות האדם, ומי כמונו, המשתייכים לעם ישראל, רגישים לסבלו של עם אחר, וביניהם גם העם הערבי, שאותו אנו רוצים לחיות בשלום. עשינו בגדה המערבית הרבה מעבר למה שעשו מדינות ערב והרבה יותר ממה שעשה חוסיין במשך תשע-עשרה שנה לגבי תושבי הגדה המערבית. מי שבא היום לגדה המערבית ובוחן באובייקטיביות את המתרחש שם, רואה מה עשתה מדיניותה של ממשלת ישראל לגבי הגשרים הפתוחים, לגבי הרמה הכלכלית, לגבי עצמאותו של הפרט בתוך הגדה. הוא יגיע בהכרח למסקנה שעשינו הרבה מעבר למה שעשו חוסיין ומדינות ערב האחרות לגבי תושבי הגדה המערבית. ואיני רוצה להזכיר מה היה בספטמבר 1970 בין חוסיין לבין האוכי-לוסיה הגדה בירדן לעומת הרגשת הבטחון שתושבי הגדה נהנו ממנה.

קראתי בעתון "מעריב" מהיום דיווח מלא מזכרון דברים של ישיבת המזכירות של מפ"ם. כיוון שחברי הכנסת זכין הדגיש בחיוב מספר דברים בגישתו של חוסיין ובדבריו של חוסיין, אני מוכרח לצטט מספר דברים מעתון "מעריב". המזכיר המדיני של מפ"ם, נפתלי פדר, אמר: "כולנו שותפים ליגיון פעולות ההתנחלות והנישול בפיתחת רפיח. עכשיו הובאו עובדות חדשות, שלא היו ידועות לאיש, וגם לא לחו"ן. כאן הוא מגן על חברי-הכנסת חזק, שגערד משיבת המזכיר-רות. ואחרי כן קיבלה המזכירות החלטה שבה נאמר

מן הבדידות ומתחום החטא, כביכול, של עצם הנכונות המצרית להגיע להסכם שלום עם ישראל.

תכנית הפדרציה של חוסיין מוסיפה כוח לאותה הערכה מפוכחת בכמה בירות ערביות, הרואה בזמן האחרון תמורה לטובת פתרונות מדיניים והסכמי שלום עם ישראל. אין זאת אומרת שהצעת בגדד לדמשק ולקהיר להקים סכר נגד תכנית חוסיין מסוגלת להחזיר את הגלגל אחורנית. אך משנזרק כדור השלום הפדרטיבי של חוסיין על המגרש המדיני, נזעקו אצלנו, בדרך הטבע, שועריו המובחקים בכנסת ובציבור כדי למנוע, ויהי מה, "שער" אפשרי של שלום. לא שתבר-הכנסת בגין או חברי-הכנסת שמאל תמיר אינם רוצים בשלום, אלא ששלום קשור בהחזרת שטחים מוחזקים, ובזאת אין הם רוצים בהחלט. אך החזקת השטחים לשם סיפוח, או ביתר עדינות, לשם החלת החוק הישראלי עליהם, אינם מתיישרים עם עניין השלום. יתירה מזו: גישה כזאת עלולה רק לזרוע את הורע המסויים אשר יצמיה לנו ביום מן הימים מלחמת נקם ערבית. עד היום הזה, על כל פנים, איש לא הצליח לשכנע אותם בכך, לצערנו.

חברי הכנסת, התפלאתי לשמוע מפי כבוד ראש הממשלה כי "כגדל הצפייה — גודל האכזבה". למה ציפתה גברת גולדה מאיר מחוסיין האחרון, כאשר פירט להשקפותיו המונרכו-פיאודליות הוא חייב גם למצוא חן בעיני הקיצוניות הערבית, המטפחת איבה לישראל? האם אפשר להתעלם מן התנאים האובייקטיביים וה-סובייקטיביים שבהם שרד המלך הזה?

נחלל מהמדיניות של "נייט" אפילו. כאשר בהצעה זו או אחרת יש רק מעט מן החיוב. נכון הדבר שחוסיין "שכח" לדבר בנאומו על הסכם, על הסכם שלום עם ישראל; נכון הדבר שהוא מכיר את ההיסטוריה של שנת 1948 מזווית-הראיה שלו, הדחוקה מאובייקטיביות כרוק מורה ממערב — לפי מושגי העבר. אך מה לזאת ולאכזבה? אם כי אין אנו חייבים דבר לחוסיין, שהכניס את עצמו למלחמת ששת הימים, לא הייתי דוחה על הסף את הצעת חוסיין, כפי שעשתה ראש הממשלה. בסופו של דבר אם יוסרו ממנה במשך הזמן הקליפות המיותרות והמזיקות, תופיע הצעת חוסיין כגרעין למשא-ומתן על שלום, בתנאי מפורש — שמשא-ומתן זה אינו יכול להתעלם מבסיס החלטת מועצת הבטחון מס' 242.

התרשמותי מדברי ראש הממשלה שבכל זאת לא סתמה את הגולל על היומה הבלתי-מלוטשת בהחלט של חוסיין; שבכל זאת תשאיר אופציות פתוחות לשלום עם ירדן. מובטחני כי נכונות הדדיה לפשרה הוגנת רק היא עשויה לסלול את הדרך למשא-ומתן ולפתרון הבעיות הרציניות השנויות במחלוקת בינינו לביןם בדרכי שלום.

הביקורת שלי על מדיניות הממשלה אין לה כל דבר משותף עם הביקורת של אנשי "ארץ-ישראל השלמה", המתעלמים בידעין — למרות כל הסיכונים הנובעים מכך — שארץ-ישראל היא מולדתם של שני עמים: העם היהודי והערבי. הביקורת שלי היא זו: היתה ועדיין יש שהות לממשלה לעשות את המעשה העקרוני והתכליתי גם יחד, שהיה מוריד קצת את "מצב הרוח" גם של חוסיין האחרון ואף של אויביו מאירוגני החבלה הפלשתינאיים. והמעשה הוא: הכרה בזכות ההגדרה העצמית של העם הערבי הפלשתינאי,

שהיא אינה תואמת גם את המצע, שעליו דיברנו בחוגי בית כאשר ביקשנו את אמון העם. כדי לקבל את אמון העם לבחירות בשנה הבאה עלינו להיות צמודים למה שהחלטנו.

ראובן ארזי (המערך, עבודה-מ"ם): את החשבון הזה אל תעשה במליאת הכנסת.

מרדכי בן-פורת (המערך, עבודה-מ"ם): אני מקווה שיהיה דיון רציני בעניין זה בהנהלת המערך.

קריאה: לא נעים לשמוע את זה, חברי-הכנסת ארזי?

אני השיבתי לחבר-הכנסת זכין.

אני רוצה לחזור לפתיחה: אין להיבהל ממה שאמר חוסיין. יש לעבוד על כך בעצבים חזקים. נמשיך להתנחל ולחזק את קווינו. נמשיך לעשות למען העם הערבי בגדה המערבית ולמען העם שלנו, כדי שנוכל להיות בבטחה וקלילות את היהודים הנוספים המהכים לקלי-טה.

היו"ר ר. ברקת: רשות הדיבור לחבר-הכנסת שמואל מיקוניס, ואחריו לחבר-הכנסת אורי אבנר.

שמואל מיקוניס (מק"י):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. תכנית הפדרציה של חוסיין האחרון בממלכת ירדן הטילה סערה בארצות ערב השונות, בארצנו ובדעת הקהל העולמית. התכנית, כידוע, מדברת על מסגרת פדרטיבית של שתי הגזות — זו המוחזקת על-ידי ישראל וזו המוחזקת על-ידי חוסיין, תוך רמיזות על צירוף רצועות עזה והפיכתה של ירושלים המזרחית לבירת הגדה המערבית.

הרושם הוא כי וושינגטון מרוצה מהתכנית, ומרוצים בעקבותיה עתונים כ"ניו-יורק טיימס" ו"לה מונד". הם רואים בתכנית העובדה לבעיה הפלשתינאית או לתוכנית הפלשתינאית. העתונות הישראלית, כרגיל, בחלקה רואה בה פתח לשלום, בחלקה רואה בה מכשול לשלום. העובדה שחוסיין יבוא לווישינגטון בסוף החודש קרומות כי זוהי עבודה ירדנית-אמריקאית משותפת, ואולי אף יש בכך יד גם לממשלת ישראל. אינני חושב שאם יש בכך יד גם לממשלה, הרי זה פסול מלכתחילה.

אפשר למצוא בתכנית כל מיני ליקויים, כי הרי זוהי טוטה. איהזכרת מדינת ישראל בתכנית, למשל, היא ליקוי. שהתכנית הועלתה ללא שיתוף בעל-הבית האמיתי — הוא העם הערבי הפלשתינאי — זה ללא ספק ליקוי חמור. שפדרציה אין עושים מלמעלה, שזה תובע הסכמת העם בשתי הגזות, ששיתוף קדם כל צריכות להיות הפשוט להביע את דעתו — את זה אין לתבוע מחוסיין, הן מן הבחינה הדמוקרטית והן מן הבחינה של מדיני ההגדרה. חוסיין פשוט אינו גוקק לדברים מעין אלו. אך עצם העובדה שתכנית חוסיין עוררה זעם באלג'יר, בבגדד ובבירות ערביות אחרות, המתחלחלות לשמע תכנית שלום כלשהי עם ישראל, מלמדת על החיוב שבתכנית זאת מבחינת השלום ומבחינת פתרון בעיות העם הפלשתינאי. נדמה לי כי במידה מסויימת חוסיין "גונב את ההצגה" מאונאר סאדאת, אך במידה מסויימת הוא גם מסייע לו במצבו, מוציאו

היגים לעשות דברים שלא רצו לעשותם, כבלה ידי עושי שלום ודחה שוב ושוב למלחמה.

לפני שנה וחצי בלבד היה נדמה כאילו נמחץ סוף סוף הרעיון הפלסטיני בין הצבא הירדני וצה"ל, כאנו בין זרועות המפצח. היה נדמה שנקבר בפעם האלף — והפעם סופית. אולם פלסטיין לא היתה תלויה באירגוני הפידאיון, במנהיג זה או אחר, בבני ברית, או בקנוניות של שליטים. זוהי רוח — ורוח אין למחוק באלות, לרשע בפגמים, לדקור בכידון. כאשר שלושה מיליוני בני-אדם אומרים: הגנו עם; כאשר יש להם דגל וגבורים וזכרונות ושיאופת לאומיות — אין כוח בעולם המסוגל לגנוז את לאומיותם לאורך ימים. מי כמונו, היהודים, מיטיבים לדעת זאת?

מכל אויבי הרעיון הפלסטיני לא היה אויב קנאי יותר, מושבע יותר, מאשר חוסיין איבן טלאל, בן משה פחת הנביא. היה זה סבו, עבדאללה, שהפך את ממשלתו לארץ-המתים של המדינה הפלסטינית, אחרי שנכשל נסיונם הנואש והאוילי של הפלסטינים למנוע בכוח הנשק את הקמתה של מדינת ישראל.

והנה כעבור עשרים-ושתיים שנה הכיר חוסיין בזה הות הלאומית הפלסטינית ומנסה לשלל אותה במסגרת ממלכתו. זהו הדבר האחד החשוב בהודעתו מאת מול. חוסיין הכיר בעובדה שלעולם לא יהיה שלום בארץ זו אם לא תמצא מסגרת לגיטימית להגשמת השאיפה הלאומית הפלסטינית, אם לא יחזור השם פלסטיין למפת העולם. הוא הכיר בעובדה שזהו התנאי המוקדם לכל הסדר בר-קיימא. הוא חושש שרצף המאורעות יביא בהכרח להקמת מדינה פלסטינית, למרות מה שמניו וגמור עם ממשלת גולדה מאיר למנוע זאת בכל מחיר. לכן הציע מה שהציע: שתקום מסגרת פלסטינית, בעלת אוטונומיה כלשהי, אך תחת שלטונו. לשמע ההודעה היתה תגובתנו הראשונה: חבל על ההזדמנות הגדולה שהוחמצה על-ידנו.

ביום החמישי של מלחמת ששת הימים פניתי אל לוי אשכול ז"ל והצעתי לו לקרוא לעם הפלסטיני להקים את מדינתם הלאומית בעזרתנו ותוך הסדר עמנו. הצעתי לו לאפשר משאל-עם בשטחים שנכבשו זה עתה על-ידי צה"ל, ולהבטיח את מסירת השטחים לדי המדינה הפלסטינית, אם העם היושב בהם ירצה בכך.

טובי הוגי-הדעות, כמעט בכל מפלגות ישראל, אלו־פיס ואנשי-רוח, הצטרפו לדעה זו. בה היה הפתרון השלם לסיכסוך, שהוא ביסודו סיכסוך היסטורי בין התנועה הלאומית שלנו ובין התנועה הלאומית הפלסטינית. בה היתה הערובה האמיתית לבטחון ישראל, בטווח הרחוק. שני עמים יושבים בארץ הזאת, שניהם רואים בה את מולדתם האחרת, ורק פתרון שיתקבל על דעת שניהם יחזיק מעמד לאורך ימים.

ממשלת ישראל סירבה ללכת בדרך זו, ועתה החליט המלך חוסיין להפקיע רעיון זה, כדי להציל את מלכותו. האם הוא מתכוון לפתרון אמיתי, או רק לתכסיס מחוכם? האם הוא מתכוון לתת לפלסטינים לשלוט בגולדה, או רק להכין להם מלכודת יפה יותר? במלים אחרות: האם הוא מוכן לאפשר את הקמתו של מינהל פלסטיני אוטונומי, ללא נוכחות משטרה ובולשת ומכשירי כפייה ירדניים, או שהוא רוצה לפלס את הדרך לחזרת שוטרו וסוהריו, שיכוננו מחדש את הרוחות בשטחים שהוא מקווה לקבלם חזרה מהידי צה"ל? אדוני היושב-ראש, ייתכן שזוהי שאלה מיותרת.

שמימושה יהיה תלוי בהסכמתו לשלום צודק עם ישראל, לדו-קיום בשלום אתנו. הזרוע המדינית שלנו חייבת בפעולה וביזמות מדיניות, שתפעלנה ביעילות נגד גילוי ההרפתקנות וחוסר התכליתיות שבמעמדות הכוחות הקיצוניים בקרב חוגי השלטון והציבוריות הערבית בארץ שכנה זו ואחרת.

זאת אפשר להשיג אם הממשלה תוכיח הלכה למעשה שהיא חותרת להסכם, ללא כפייה מעמדות של כוח מכל צד שהוא, אלא מעמדות של שוויון וזכויות, של הבטחת הזכויות הלאומיות הצודקות של שני הצדדים; אם הממשלה תעשה כל צעד אפשרי המשרת את המגמה של ביטול האיבה והמרתה בשיטת יחסים תקינים של שיתוף פעולה הדדי שעמו תועלת הדדית, כתהליך לקראת שכנות טובה.

חברי הכנסת, אסור לנו להתעלם מן התמורות המתחוללות בסביבתנו הערבית לגבי בעיות הסיכסוך הישראלי-ערבי; אך המצב מחייב בהחלט שהממשלה לא תקפא על שמרים ולא תסמוך רק על זרוענו הבטחונית. אפשר עדיין לצטט לא מעט מאמרים ונאומים של שליטים ערבים המלאים סטנה והצעות בלתי מתקבלות על הדעת, אך יש להבין כי לא כל נאום כזה, או מאמר כזה, מכון דווקא נגד ישראל. גם חשבונות פנימיים בין-ערביים קיימים. אפשר אפילו לצטט מאמרים ונאומים ישראלים לא מעטים הנושפים איבה ול"אומנות" אין חלוקה אבסולוטית כזאת שלפיה כל ה"רשעים" שם וכל הצדיקים כאן.

הבה נהיה ענייניים, ובכל הזדמנות נתאמץ להוציא מעו מתוק — לטובתנו ולטובת שינוי אופי היחסים הישראליים-ערביים. נזכור תמיד שהחובה המוטלת עלינו היום היא ליצור ולכוון את ההיסטוריה של עמנו בתקופה הנוכחית. אל נגמיר חובה היסטורית זו בהיסטוריה מיסטית, דתית וממלכתית כביכול.

היו"ר ר. ברקת:

רשות הדיבור לחברי הכנסת אורי אבנרי, ואחרינו לחברי הכנסת שלום כהן.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש): כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה.

נפל דבר. הכל חשים שהוא חשוב. הכנסת והממשלה הזדעקו בגללו. אך איש אינו יודע בדיוק מה הוא. מלך ירדן פירסם תכנית לאירגון מחדש של ממלכתו. אז מה? הוא הבטיח כמה הבטחות לגבי עתיד השטחים שאינם מצויים בידו. אז מה? האם זה חשוב? — לא. המאורע אשר אירע טמון במלה אחת, בשם אחד. שם שהכל חברו יחד לגנוז ולהעבירו מן העולם. שם שמלכי ירדן, הסב והנכד, ניסו להטביעו בים של דם וכחש. שם של עם אשר לדעת הגברת גולדה מאיר אינו קיים, ומעולם לא היה קיים: פלסטיין.

במשך עשרים-ושלוש שנים ריחף שם זה כרוח רפאים על פני המרחב, תעה בשבילי האילנה, התדפק על שערי ההיסטוריה. בשני חלקי הארץ אסור היה להזכירו. השם פלסטיין נעלם ממפת המדינות, מרשימת משפחת העמים. הדגל הפלסטיני הוצא אל מחוץ לחוק והביא את בעליו לכלא בישראל ובירדן. אולם בכל פעם שפרץ משבר במרחב, היה זה בגלל פלסטיין. כשגויסו הצבאות והוטלו לסערת קרב, היה זה בגלל פלסטיין. הרוח של פלסטיין לא נתנה מנוח לעולם, הכריחה מנ-

— חודעת הממשלה על נאום מלך ירדן (דיון) (אבנרי, ברקת, ש. כהן, בגין) —

לשמירת צבינה הלאומי והדמוקרטי של מדינתנו. ומעל לכל — זוהי הדרך לשלום.

היו"ר ד. ברקת:

רשות הדיבור לחבר הכנסת שלום כהן.

שלום כהן:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. ארץ-ישראל היא מולדתו ההיסטורית של העם היהודי. אמת ויציב. אבל היא גם מולדתו של העם הפלשתיני; לא של חוסיין ולא של השושלת ההאשמית. בני שני העמים, הרוחשים איבה זה לזה, גם קשורים זה בזה באהבה לאותה מולדת. במסגרת זו, שבה גם שנאה וגם אהבה, חייבים בני עבר והפלשתינאים לחיות בשלום.

מנחם בגין (גח"ל):

אם זוהי ארץ-ישראל — איפה פלשתינ?

שלום כהן:

הם קוראים לה: פלשתינ, ואנו קוראים לה: ארץ-ישראל. זהו הקשר הכפול, זוהי הזהות הכפולה.

מנחם בגין (גח"ל):

יש ערבים של ארץ-ישראל. אנו רוצים לחיות אתם בשלום.

שלום כהן:

זוהי גם פלשתינ וגם ארץ-ישראל.

מנחם בגין (גח"ל):

איך זה יכול להיות?

שלום כהן:

כשם שאלפיים שנות גלות לא ניתקו את קשר העם היהודי לארץ אבותיו, אין להניח שתבוסות והגלות יחסלו את הזיקה של העם הפלשטיני למולדתו.

מלחמת ששת הימים היתה חוליה נוספת בעימות בינינו, אבל מעימות זה יכול ותייב לצמוח שלום.

היה לי הכבוד להימנות, מיד לאחר מלחמת ששת הימים עם מקימי התנועה למען פדרציה ישראל-פלשתינאית. הרעיון של אותה פדרציה היה מושתת על העקרון של שני עמים במולדת אחת, ועל העקרון ששני העמים זכאים לא רק להכרה פנימית שלהם ולזהותם העצמית, אלא גם להכרה ריבונית, חיצונית, לאומית, ברורה ומוגדרת. יש לבטא זהות זו בשתי מדינות נפרדות, אולם אסור להן שתהיינה אחיות. אסור שהגבול המדיני בין שתי המדינות הללו יהיה גבול אטום, גבול של שנאה, גבול של נלחמה; זהו גבול של שיתוף פעולה, גבול פתוח לשני הצדדים, שאיננו מונע סחר ביניהן, שאיננו מונע התיישבות ואיננו מונע גישה למקומות הקדושים ולאתרים הלאומיים ההיסטוריים. זה היה בסיס רעיון הפדרציה ישראל-פלשתינאית. וירושלים הקדושה, כל ספק מעבר לכל קדושה אחרת, ירושלים הקדושה חושבה גם לעם הפלשתיני — תהיה בירה משותפת גם של הפדרציה וגם של שתי המדינות. זהו הרעיון היסודי העומד מאחרי המאמץ להשיג שלום של קבע, של כבוד הדדי, בין שני העמים בארץ זו.

מה שהציע אתמול חוסיין שונה ביסודו. קודם כל, בכך שזוהי תכנית המוכתבת למעלה על-ידי שליט יחיד ואיננה צומחת מרצונו של העם. העם לא נשאל לא בגדה המערבית ולא במזרחית. פדרציה זו שונה בכך

א-אפשר לסובב חזרה את גלגלי ההיסטוריה. משהעלה המלך על שפתיו את השם פלשטינ, משהכיר בישות הפלשטינית, אי-אפשר עוד לעצור את התהליך. כך או אחרת, בהסכמת המלך או על אפו ועל חמתו, תקום המדינה הפלשטינית העצמאית. אך ייתכן שיקדם לכך שלב ממושך של מאבקים, של התקוממויות, של מרד ודיכוי, שישפיעו בהכרח על סיכויי השלום ויציבותו.

קשה להאמין שהמלך היה עושה מה שעשה לולא האמין שהוא עומד להשיג הסדר עם ישראל, במישרין או בעזרת האמריקנים. על רקע זה מובנות השמועות על הבנה ישראלית-ירדנית, והן משכנעות יותר מכל ההכחשות בירושלים ובעמאן.

אם אמנם הושגה הבנה כזאת, שעל-פיה תחזור ישראל את הגדה המערבית ואת רצועת עזה, יש לברך על כך. כל צעד לקראת כל שלום הוא טוב. השלום הרע ביותר טוב בעינינו מן המלחמה המפוארת ביותר, בתנאי שהשלום יבטיח את בטחונו.

ואולם אני שואל את ממשלת ישראל: אם היא מוכנה להחזיר סוף סוף שטחים תמורת שלום, מדוע לא תחתור לשלום הטוב ביותר, היציב ביותר? מדוע היא מעדיפה שלום עם שליט על שלום עם עם; שלום עם איש אחד, ויהיה זה צעיר ממשפחה טובה, על שלום עם שלושה מיליוני בני-אדם, שעמם נצטרך לחיות גם להבא בארץ זו?

ייתכן שהממשלה מאמינה, וייתכן שהיא מאמינה בצדק, ששלום עם חוסיין זול יותר משלום עם העם הפלשטיני. ייתכן שהשטחין מוכן לוותר, בצורה זו או אחרת, על שטחים מסויימים ועל רובה של ירושלים הערבית.

אולם ההיסטוריה אינה שוק פשפשים, ואין בה מציאות, "אוקיזין". מי שרוצה לרכוש שלום לדורות, אל לו לנהוג כרוכל הקונה "אלטע זאכען, אלטע שייך". בשלום עם פלשטינ אפשר להבטיח את אחדות ירושלים, בבירה משותפת של ישראל ופלשטינ. אפשר להבטיח בו בצורה יעילה שצבא עויין לא יעבור את הירדן. לוותר על שלום זה תמורת כמה דוגמים של אדמה, כמה התנחלויות שאין בהן מתנחלים, וההרפתקה האומללה של קריית-ארבע — הרי זה טירוף היסטורי.

בשעה מאוחרת זו אני מציע לממשלת ישראל לאמץ לעצמה, כקו מנחה מוחלט, את העקרון הבא: כל הסדר שיושג ללא שיתוף הפלשטינים, ללא הסכמתם האמיתית, שלא על דעתם הצלולה — לא יצלח ולא יחזיק מעמד.

על כן אני מציע: א. שממשלת ישראל תודיע בצורה חד-משמעית על נכונותה להחזיר את השטחים המוחזקים של ארץ-ישראל, תמורת שלום ובטחון, לשלטון שייקבע על-ידי העם הפלשטיני; ב. שממשלת ישראל תתן את הסכמתה לעריכת משאל-עם בגדה המערבית וברצועת עזה, בו יחליט העם הפלשטיני אם הוא רוצה במדינה פלשטינית עצמאית, או בתכניתו של המלך חוסיין, אחרי שיתברר מה הוא מציע באופן מעשי; ג. שהממשלה תודיע על נכונותה לנהל משאל-ומתן עם השלטון שיקבע בדרך זאת, לגבי פתרון כל הבעיות, בכללן בעיית ירושלים, הפליטים, חופש התנועה והמעבר ברחבי הארץ, הגישה לנמלים, סידורי הבטחון ההדדי ועוד.

זוהי הדרך להבטחת עתידנו ובטחונו. זוהי הדרך

חוברת כ"א, ישיבה רפ"ד

— הודעת הממשלה על נאום מלך ירדן (דיון) (ש. כהן, רימלט, ברקת); מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת (ברקת, ליאור); הודעת הממשלה על נאום מלך ירדן (סיכום הדיון) (ברקת, סנהדראי) —

אתם ללא מחיצות במשך השנים האחרונות ואשר בני העם, האיש הפשוט, הסוחר, הפקיד, האשה והנער הפגינו כלפיו את נכונותם לחיות חיי שלום, חיי דו־קיום בכבוד ובשכנות.

גם אנו דוגלים בפדרציה, אבל לא בפדרציה של חוסיין. ומותר לבקש מראש הממשלה ומכל השרים הבאים במגע עם חוסיין ועם שליחיו — והם באו במגע — מותר לבקש מהם לזכור שכאשר הם מדברים עם חוסיין, יזכירו לו שהוא אינו בעל־בית. הוא אינו יכול לתת את הסחורה. לא הוא אשר יכול להבטיח כי העם הפלשתיני יקבל את ההסכם שחוסיין חותם עליו.

הצעת הסיכום של גח"ל היא חזרה מילולית על החלטת הקונגרס הציוני האחרון. הייתי מבקש, עם כל החשבותי את המלים האלה שאני מסכים להן כחלק מהצעה רחבה יותר, הייתי מציע לחבר־הכנסת בגין שיסתמך על החלטות של גוף אחר. הרי אותו גוף באותו קונגרס ואותו מעמד החליט החלטה המחייבת כל מנהיג ציוני לעלות ארצה לאחר שנתיים, החלטה שבטולה לאחר מכן.

אלימלך רימלט (גח"ל):

זה לסיכום הוויכוח הזה ?

שלום כהן:

כן. כי זה מראה את היחס אל הקונגרס הציוני ואל התנועה הציונית. אולי חבר־הכנסת בגין רואה בהם את הסמכות המוסרית, הלאומית והפוליטית העל־יונה שלפיה יקבע את עמדתו. אני מציע לו לקבוע את עמדותיו, אבל להסתמך על גוף קצת יותר רציני.

הי"ר ר. ברקת:

חברי הכנסת, לפי בקשת כמה סיעות הרוצות לקיים התייעצויות, אני מכריז על הפסקה של שעה בישיבה. לאחר מכן נסכם את הדיון.

(הישיבה הופסקה בשעה 14.06 וחודשה בשעה 17.22)

ב. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

הי"ר ר. ברקת:

חברי הכנסת, אני מתכבד לחדש את הישיבה. אני מצטער על ההפסקה שנתמשכה יתר על המידה. נשמע עתה הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מוזכר הכנסת ת. ליאור:

ברשות יושב־ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע,

ג. הודעת הממשלה על נאום מלך ירדן

סיכום הדיון

ישראל, קידמה ופיתוח, שיתוף ואחווה — תביא לפגינו חברת־הכנסת טובה סנהדראי.

טובה סנהדראי (מפד"ל):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. בשם סיעות המ־ערך (עבודה—מפ"ם), מפד"ל, המפלגה הליברלית העצ־

שארין היא מבטיחה משטר דמוקרטי לעם היושב בה. חוסיין מציע את הקישוטים החיצוניים של הדמוקרטיה — מועצת האומה, מועצת העם — אבל כל אלה כפויים למלך, והמלך קובע שהוא עומד מעליהם, הוא המפקד העליון, הוא השליט ועל־פיו ישק דבר. האירוניה הגדולה, אולי הטרגית, בכל העניין היא מי מציע את הסטטוס הפדרטיבי לעם הפלשתיני. הרי זה אותו איש שפקד על צבאו לבצע רצח עם נגד אותם פלשתינים היושבים בגדה המזרחית. רוצח העם הפלשתיני הוא שמציע להם מסגרת אוטונומית לאומית משלהם.

אין לי ספק שזה נסיון, אולי של הרגע האחרון מבחינה היסטורית, להציל את מעמדו, לזכות ברצונם הטוב של הפלשתינים, ובלי ספק מכיוון שהעולם לא יקבל שום גישה אחרת אל העם הזה. העולם לא יקבל את התפיסה כי העם הפלשתיני אינו קיים. העם הפלשתיני קיים. זוהי עובדה שאין צורך להרבות בדיבורים כדי להוכיח אותה. זו עובדה שכל אחד מאתנו יכול לראותה בצאתו מהאולם הזה, במרחק של מטרים ספורים מן הבית הזה.

בכל זאת יש דבר אחד חיובי בהצעת המלך חוסיין, והוא: הכרה בישות הפלשתינית. האיש המסמל יותר מכל את השלילה ואי־ההכרה בישות הפלשתינית, בקיום הפלשתיני, איש זה קם ומציע למעשה מדינה פלשתינית מוגדרת, שתופיע תחת דגלה וזהותה.

אני דק שואל: מדוע חייבים אנו להשאיר את האקט הזה לחוסיין? מדוע חייב חוסיין להופיע כאיש הדו־צה את טובתם של הפלשתינים, כאיש המכיר בזכויותיהם, כאיש שמעניק להם את המעמד הלאומי שהם נכספים לו? מדוע לא נעשה זאת אנחנו?

אני יכול לומר בשמץ של גאווה, שאותנו יקבלו הפלשתינים ברצון יותר מאשר את רוצח עמם. אותנו — האויב, המתחרה, הכובש, אבל גם אותנו שחינו

הי"ר ר. ברקת:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצעות סיכום לדיון על הודעת הממשלה.

הצעת סיכום בשם סיעות המערך (עבודה—מפ"ם), מפד"ל, המפלגה הליברלית העצמאית, פועלי אגודת

הודעת הממשלה על נאום מלך ירדן (סיכום הדיון) (סנהדראי, בגין, ברקת, רזיאל-נאור, הראל, טובי, ש. תמיר) -

היו"ר ר. ברקת:
הצעת סיכום של סיעת רק"ח נשמע מפי חבר הכנסת תופיק טובי.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני מתכבד להביא את הצעתה של סיעת רק"ח לסיכום הדיון על הודעת ראש הממשלה:

1. הכנסת קובעת שהשלום בין ישראל וירדן ויתר המדינות הערביות יכון על בסיס ביצועה המלא של החלטת מועצת הבטחון, הכוללת נסיגת כוחות ישראל משטחי הכיבוש והמכבדת את הזכויות הצודקות של העם הערבי הפלשתינאי, של מדינת ישראל ושל המדינות הערביות.

2. הכנסת קוראת לממשלה להפסיק את פעולות תפיסת מקרקעין וגירוש בני העם הערבי בשטחים הכבושים ולכבד את זכויות האזרח והעם בהתאם לחוק הבין-לאומי ולאמנת ג'נבה.

היו"ר ר. ברקת:
רשות הדיבור לחבר הכנסת תמיר, להצעת סיכום מטעם סיעת המרכז החפשי.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
הצעת סיכום של סיעת המרכז החפשי לסיכום הדיון על הודעת ראש הממשלה מיום 16 במארס 1972:

1. הכנסת קובעת כי לתכניתו של שליט ירדן, חוסיין, המושתתת על יומרה לריבונות ערבית על יהודה, שומרון, חבל עזה וירושלים הבירה אין אחיזה היסטורית, מדינית או מציאותית. הכנסת שוללת מיסודה את זכותו או סמכותו של חוסיין לקבוע את גורלם של חבלי ארץ ישראל המשוחררים.

2. הכנסת קובעת כי התכניות העויינות לסוגיהן הבאות לשלול מישראל את הריבונות בארץ-ישראל המערבית וינקות את השראתן מן הנכונות המוצהרת של ממשלת ישראל להכיר בנתונים מסויימים בריבונות ערבית במרבית השטחים המשוחררים ומן המחללים של ישראל בתחום יצירת מציאות חדשה בחבלים אלה של הארץ.

3. הכנסת מטילה על הממשלה לא להיכנס לשום התחייבויות כלפי שליטי ירדן או מצרים ויתר הארצות השכנות בטרם תביא את פרטי ההסדרים המוצעים לפני הכנסת והעם.

4. הכנסת מטילה על הממשלה להחיל לאלתר את החוק, המשפט והמינהל הישראליים בכל השטחים המשוחררים, ביהודה ושומרון, בחבל עזה, בגולן ובסיני.

5. הכנסת מטילה על הממשלה למצות עד תום את שעת הכושר העומדת לישראל, לאור הנתונים המיו-חדים הקיימים עתה בארצות-הברית, לשם העמקתה והרחבתה של ההתנחלות הישראלית בשטחים המשוחררים ביהודה ושומרון, בחבל עזה, בצפון סיני ובגולן; לשם איכלוס ישראלי עירוני מהיר של מזרח ירושלים, חברון, שארם-א-שייך ואל-עריש; ולשם נקיטת יזמה מזורזת לפתרון בעיית הפליטים הערביים הנתונים בת-חום שלטון ישראלי.

היו"ר ר. ברקת:
יש עוד לפנינו הצעת סיכום של סיעת מק"י. חבר הכנסת מיקוניס לא יכול להיות נוכח עתה כאן ולכן

מאית, פועלי אגודת ישראל, קידמה ופיתוח, שיתוף ואחוזה - הריני מביאה את הצעת הסיכום הבאה:

הכנסת רושמת לפניה את הודעת ראש הממשלה מיום א' בניסן תשל"ב - 16 במארס 1972 על נאומי של מלך ירדן מיום כ"ט באדר תשל"ב - 15 במארס 1972.

הכנסת קובעת כי זכותו ההיסטורית של העם היהודי על ארץ-ישראל אינה ניתנת לעירעור.

מנחם בגין (גח"ל):
מצויין.

(קריאות: אם כן, תצביע בעד זה.)

טובה סנהדראי (מפד"ל):
הכנסת מאמצת את ידיה של ממשלת ישראל להמשיך במדיניותה בהתאם לקווי היסוד של הממשלה, שאושרו על-ידי הכנסת ביום ו' בטבת תשל"א - 15 בדצמבר 1969, לפיהם: "הממשלה תחתור בהתמדה להשגת שלום בר-קיימא עם שכנותיה של ישראל, שיהא מושתת על חווי שלום אשר יושגו במשא-ומתן ישיר בין הצדדים. בחווי השלום ייקבעו הגבולות המוסכמים, הבטוחים והמוכרים. חווי השלום יבטיחו שיתוף פעולה ועזרת גומלין, פתרון כל בעיה שבמחלוקת אפשרית בדרכי שלום והימנעות מכל תוקפנות ישירה או עקיפה. ישראל תתמיד בנכונותה לנהל משא-ומתן - ללא תנאים מוקדמים מכל צד שהוא - עם כל מדינה משכ-נותיה למען כריתת חווה שלום. באין חווי שלום, תוסיף ישראל לקיים במלואו את המצב כפי שנקבע עם הפסקת האש ותבצר מעמדה, בהתחשב עם הצרכים החיוניים של בטחונה והתפתחותה".

הכנסת מחזקת את ידי ממשלת ישראל במאמציה לקידום השלום במשא-ומתן עם מדינות ערב לפי החלטות הכנסת.

היו"ר ר. ברקת:
רשות הדיבור לחברת הכנסת רזיאל-נאור, להצעת סיכום מטעם סיעת גח"ל.

אסתר רזיאל-נאור (גח"ל):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הצעת סיכום מטעם סיעת גח"ל:

א. הכנסת דוחה ללא סייג את הודעתו של חוסיין מיום 15 במארס 1972.

ב. הכנסת קובעת: זכותו של העם היהודי לארץ-ישראל אינה ניתנת לעירעור.

אדוני היושב-ראש, אנו מבקשים להצביע על כל סעיף בנפרד. אין אנו עומדים על הצבעה אישית.

היו"ר ר. ברקת:
רשות הדיבור לחבר הכנסת איסר הראל, להצעת סיכום בשם סיעת הרשימה הממלכתית.

איסר הראל (הרשימה הממלכתית):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. בשם הרשימה הממלכתית הנני להציע הצעת סיכום כלהלן:

א. הכנסת רושמת לפניה את הודעת ראש הממשלה מיום 16 במארס 1972 על נאומי של מלך ירדן מיום 15 במארס 1972.

ב. הכנסת קובעת כי זכותו של העם היהודי לארץ-ישראל אינה ניתנת לעירעור.

חוברת כ"א, ישיבה רפ"ד

— הודעת הממשלה על נאום מלך ירדן (סיכום הדיון) (ברקת, אבנרי, נסים, בגין, נחושתן, ברעם, שוסטק) —

ההצעה להצביע בנפרד על שני סעיפי הצעת הסיכום של סיעת הרשימה הממלכתית לא נתקבלה.

היו"ר ר. ברקת:

אני מעמיד להצבעה את הצעת הסיכום של סיעת הרשימה הממלכתית.

הצבעה

הצעת הסיכום של סיעת הרשימה הממלכתית לא נתקבלה.

היו"ר ר. ברקת:

הצעת הסיכום מטעם סיעת גח"ל מורכבת משני סעיפים. סיעת גח"ל ביקשה להצביע על שני הסעיפים בנפרד. האם יש התנגדות? (קריאות: יש.)

מנחם בגין (גח"ל):

מאחר שיש התנגדות, אני מבקש להודיע שאנחנו מוותרים על החלק הראשון של הצעתנו. אבקש להצביע רק על הסעיף השני.

היו"ר ר. ברקת:

הצעת הסיכום של סיעת גח"ל היא איפוא: הכנסת קובעת: וזכותו של העם היהודי לארץ ישראל אינה ניתנת לעירעור. סיעת גח"ל ויתרה על דרישתה להצביע הצבעה שמיית.

אני מעמיד את הצעת סיעת גח"ל להצבעה.

הצבעה

בעד הצעת הסיכום של סיעת גח"ל — 31

נגד — 37

הצעת הסיכום של סיעת גח"ל לא נתקבלה.

היו"ר ר. ברקת:

לגבי הצעת הסיכום של סיעות המערך (עבודה—מפ"ם), ממד"ל, המפלגה הליברלית העצמאית, פועלי אגודת ישראל, קידמה ופיתוח, שיתוף ואחווה — הוגשה בקשה על-ידי 30 חברים להצביע הצבעה שמיית. האם הבקשה הזאת בעינה עומדת?

(קריאות: כן.)

יעקב נחושתן (גח"ל):

האם הוגשה בקשה להצביע על סעיפי הצעת הסיכום בנפרד?

היו"ר ר. ברקת:

אין הצעה כזאת. האם יש צורך לקרוא עוד פעם את הצעת הסיכום?

(קריאות: כן.)

אני מבקש את יושב-ראש הנהלת הקואליציה לעלות לדוכן ולקרוא עוד פעם את הצעת הסיכום.

משה ברעם (המערך, עבודה—מפ"ם):

כנסת נכבדה. נתבקשתי על-ידי היושב-ראש...

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):

מדוע צריך לקרוא את ההצעה עוד פעם?

היו"ר ר. ברקת:

יש רשות לבקש לקרוא את ההצעה שנית.

מוטלת עלי החובה לקרוא לפניכם את הצעת הסיכום מטעם סיעת מק"י:

הכנסת קובעת כי הממשלה חייבת להתייחס באופן ענייני לכל הצעה שהיא הבאה מארץ ערבית זו או אחרת ולדון בה מנקודת-הראות של תרומתה או אף תרומתה לעניין השלום הישראלי-ערבי.

2. הכנסת קובעת כי התשובה החשובה ביותר להצעת המלך חוסיין היא ההכרה מצד ממשלת ישראל בזכות ההגדרה העצמית של העם הערבי הפלשתיני על יסוד של דו-קיום בשלום אתנו, מבלי להתעלם מהאלמנטים החיוביים הכלולים בנאומו האחרון של מלך ירדן.

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אבנרי, להצעת סיכום מטעם סיעת העולם הזה—כוח חדש.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

כנסת נכבדה. סיעת העולם הזה—כוח חדש מציעה את הסיכום הבא:

זכותה של האומה הישראלית-היהודית וזכותה של האומה הפלשתינית-הערבית על ארץ זו אינן ניתנות לעירעור. השלום ייכון על בסיס ההכרה ההדדית של שתי האומות והכיבוד ההדדי של זכויותיהן.

היו"ר ר. ברקת:

חברי הכנסת, אנו ניוגשים להצבעה.

הצבעה

הצעת הסיכום של סיעת העולם הזה—כוח חדש לא נתקבלה.

הצעת הסיכום של סיעת מק"י לא נתקבלה.

הצעת הסיכום של סיעת המרכז החפשי לא נתקבלה.

הצעת הסיכום של סיעת הרשימה הקומוניסטית החדשה לא נתקבלה.

היו"ר ר. ברקת:

הצעת הסיכום של סיעת הרשימה הממלכתית מכילה שני סעיפים. הרשימה הממלכתית מבקשת להצביע על שני הסעיפים הצבעה נפרדת. בסעיף 57 (ג) של תקנון הכנסת נאמר: "כוללת הצעה מסויימת שני סעיפים או יותר והוגשה בקשה, על-ידי המציעים או בהסכמתם, להצביע את סעיפי ההצעה הצבעה נפרדת, ישאל היושב-ראש בטרם יעמיד את ההצעה להצבעה, אם יש התנגדות לבקשה". אני שואל איפוא: האם יש התנגדות?

(קריאות: יש התנגדות.)

נצביע, אם כן.

משה נסים (גח"ל):

אם יש התנגדות, צריך להצביע.

היו"ר ר. ברקת:

אני מעמיד להצבעה את ההצעה להצביע בנפרד על שני סעיפי הצעת הסיכום של סיעת הרשימה הממלכתית.

הצבעה

— 28

בעד ההצעה

— 44

נגד

— הודעת הממשלה על נאום מלך ירדן (סיכום הדיון) (שוסטק, ברעם ברקת) —

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי) :
זה עוד לא נעשה מעולם.

משה ברעם (המערך, עבודה-מפ"ם) :
לא אני ביקשתי זאת. אם לא צריך — לא אקרא.

היו"ר. ברקת :

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה על הצעת הסיכום של סיעות המערך (עבודה-מפ"ם), מפד"ל, המפלגה הליברלית העצמאית, פועלי אגודת ישראל, קידמה ופיתוח, שיתוף ואחווה. ההצבעה היא שמית. מזכיר הכנסת יקרא את השמות.

(מזכיר הכנסת ח. ליאור קורא את חברי הכנסת בשמותיהם לפי סדר אלף-בית)

— יוהר הררי
— מאיר וילנר
— אברהם ורדיגר
— משה ורטמן
— עבדול-עזיז זועבי
— אברהם זילברברג
— דב זכין
— מרדכי זר
— יעקב חזן
— מיכאל חזני
— בן-ציון חלפון
— תופיק טובי
— מנחם ידיד
— אהרן ידלון
— גד יעקבי
— מאיר יערי
— יהונתן יפרח
— ישראל ישעיהו-שרעבי
— מנחם כהן
— שלום כהן
— קלמן כהנא
— אברהם כץ
— משה כרמל
— אברהם לבנבראון
— דוד לוי
— דניאל יצחק לוי
— שלום לוי
— שלמה לורנץ
— חיים לנדאו
— גולדה מאיר
— ג'בר מועדי
— דב מילמן
— שמואל מיקוניס
— אברהם מלמד
— יצחק נבון
— יעקב נחושתן
— אליאס נח"לה
— משה בנימין נסים
— משה צבי נריה
— מרדכי סורקיס
— טובה סנהדראי
— פנחס ספיר
— יוסף סרלין
— דיאב עוביד
— אברהם עופר
— עדה פינברג-סרני
— עוזי פינברמן
— מנחם פרוש
— שמחה פרידמן
— שמעון פרס
— גדעון פת
— חיים יוסף צדוק
— צבי צימדרמן
— דוד קורן
— יצחק קורן
— חיים קורפו
— יצחק ה. קלינגהופר
— ישראל קרגמן
— יוסף קרמרמן

— מאיר אביזוהר
— אבא אבן
— אורי אבנרי
— שניאור זלמן אברמוב
— יהודה מאיר אברמוביץ
— יגאל אלון
— סיף-אלדין אלזועבי
— אריה אליאב
— נסים אליעד
— יוסף אהרן אלמוגי
— עדיאל אמוראי
— ארי אנקוריון
— שושנה ארבל-אלמחוליו
— ראובן ארזי
— יורם אוידור
— שמחה ארליך
— מנחם בגין
— יוחנן בדר
— מרדכי ביבי
— יצחק בן-אהרן
— יהודה יעקב בן-מאיר
— מרדכי בן-פורת
— אהרן בקר
— משה ברעם
— ראובן ברקת
— חיים גבתי
— אהרן גולדשטיין
— יוסף גולדשמידט
— יצחק גולן
— מתילדה גו
— ישראל גלילי
— שלמה יעקב גרוס
— חייקה גרוסמן
— צבי גרשוני
— משה דיין
— צבי דינשטיין
— מתתיהו דרובלס
— גדעון האוזנר
— יגאל חורביץ
— בנימין הלוי
— זבולון המר
— איסר הראל
— זאב הרינג
— זינה הרמן

חוברת כ"א, ישיבה רפ"ד

— הודעת הממשלה על נאום מלך ירדן (סיכום הדיון) (רזיאל-נאור, ליאור, בגין, ברקת, כרמל);
החלטות בדבר אישור הוראות בצו-שעת-חירום, בצו תעריף המכס והפטור ובצווי מס קנייה
(ברקת, אמוראי) —

אסתר רזיאל-נאור (גח"ל) :
נמנע.

מנחם בגין (גח"ל) :

מזכיר הכנסת אינו צריך לרגז.

היו"ר ר. ברקת :

אין צורך להתרגש. יש להניח שמזכיר הכנסת קרא
שמה של חברת-הכנסת רזיאל-נאור לא בקול רם.

משה כרמל (המערך, עבודה-מפ"ם) :

חברת-הכנסת בגין, כבוד גם למזכיר הכנסת.

מנחם בגין (גח"ל) :

אני מסכים לזה. אבל מזכיר הכנסת אינו צריך
לצעוק על חברת כנסת.

היו"ר ר. ברקת :

למען הרגעת הרוחות נבדק הדבר ברשמקול וגמצא
ששמה של חברת-הכנסת רזיאל-נאור הוקרא.

חברי הכנסת, ב-44 קול בעד, 4 קולות נגד ו-27
נמנעים נתקבלה הצעת הסיכום של המערך (עבודה-
מפ"ם), מפד"ל, המפלגה הליברלית העצמאית, פועלי
אגודת ישראל, קידמה ופיתוח, שיתוף ואחווה.

— נמנע

— בעד

— נמנעת

— נמנע

— נעדר

— נעדר

— נמנע

— נמנע

— נעדר

— בעד

— נמנע

— נעדר

— בעד

— נעדר

— נמנע

— נמנע

בן-ציון קשת

שלמה רוזן

אסתר רזיאל-נאור

אלימלך רימלט

יצחק רפאל

אבנר חי שאקי

זלמן שובל

אליעזר שוסטק

בנימין שחור

משה שחל

אברהם שכטרמן

יהודה שערי

יעקב שמשון שפירא

זאב שרף

אליהו ששון

יוסף תמיר

שמואל תמיר

אסתר רזיאל-נאור (גח"ל) :

לא קראו את שמי.

מזכיר הכנסת ה. ליאור :

קראתי : אסתר רזיאל-נאור.

ד. החלטות בדבר אישור הוראות: 1. בצו-שעת-חירום (שיעור תשלום חובה) (תיקון מס' 5), תשל"ב-1972; 2. בצו תעריף המכס והפטור (החלפת התו- ספת) (תיקון מס' 111), תשל"ב-1972; 3. בצווי מס קנייה (סחורות ושירותים) (תיקונים מס' 23, 24), תשל"ב-1972 *

קצוב של 300 לירות הטונה ופטור מהמכס הכללי בשי-
עור של 20%. על אף התנודות במחירי השוק העולמי
נשאר קבוע מחיר הסוכר לצרכן, הודות לסובסידיות
מקור מיוחדות של משרד המסחר והתעשייה. הצו החדש
מפחית את המכס על-ידי ביטול המכס הקצוב, שהיה
כ-50% ממחיר הסוכר, ומטיל את המכס הכללי בלבד
בשיעור של 20%.

לשינויים לא תהיה כל השפעה על מחיר הסוכר
לצרכן, כי במקביל להפחתת המכס הופחתה גם הסוב-
סדיה.

חברי הכנסת, צו נוסף שאני מביא עתה לאישור
הוא צו מס קנייה (סחורות ושירותים) (הטלת מס
ושיעור) (תיקון מס' 23), תשל"ב-1972. צו זה עוסק
בשני פריטים: גרביים מתמתחים ויריעות פלסטיות.

1. מטה המזכירים של משרד המסחר והתעשייה
אישר העלאת מחירים של גרביים מתמתחים מחוט
אלסטי. הצו בא איפוא להתאים את המס הקצוב לה-
עלאה האמורה. העלאת המס מתבטאת ב-1 עד 3
אגורות לזוג.

2. עד היום היו יריעות פלסטיות ששימשו לייצור
עצמי של שקים פטורות ממס הקנייה שחל על יריעות
אלה, דהיינו 20%. אבל השקים היו חייבים במס בשיעור
של 15%. שיטה זו גרמה לאפליה בין יצרני יריעות

היו"ר ר. ברקת :

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיפים כ'—כ"ג בסדר-
היום: החלטות בדבר אישור הוראות בצוונים.

רשות הדיבור לחברת-הכנסת אמוראי, בשם ועדת
הכספים.

עדיאל אמוראי (בשם ועדת הכספים) :

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. בשם ועדת הכ-
ספים אני מביא לאישור צו שעת חירום (שיעור תשלום
חובה) (תיקון מס' 5), תשל"ב-1972. צו זה עוסק
בסיגים של עופרת. לפי הצו שהיה בתוקף לפני פירסום
הצו המונח על שולחן הכנסת היו חייבים בהיטל סיגים
של עופרת הארוזים ומוכנים ליצוא, שסיווגם לפי פרט
26.04 לתעריף המכס. הואיל והתעודו ספיקות אם
הסיווג כולל את כל הסיגים, האפר והשאירות המכילים
עופרת או נחושת. שהיתה כוונה מלכתחילה להטיל
עליהם היטל, הוחלט לתקן את הסיווג של הטובין
לפרט 26.03 לתעריף המכס ועל ידי כך למנוע כל
ספק בנוגע לטובין שעליהם יש לגבות היטל.

חברי הכנסת, הצו הבא שאני מביא לאישור הוא
צו תעריף המכס והפטור (החלפת התוספת) (תיקון
מס' 111), תשל"ב-1972, שלמעשה מפחת את המכס
על סוכר והצו בא לאישור הכנסת מסיבות פורמליות
גרדיא. עד לפירסום הצו חל על סוכר מכס בשיעור

— החלטות בדבר אישור הוראות בצו-שעת-חירום, בצו תעריף המכס והפטור ובצווי מס קנייה (אמוראי, ברקת) —

ה צ ב ע ה

ההחלטה בדבר אישור הוראות בצו שעת חירום (שיעור תשלום חובה) (תיקון מס' 5), תשל"ב—1972, נתקבלה.

ההחלטה בדבר אישור הוראות בצו תעריף המכס והפטור (החלפת התוספת) (תיקון מס' 111), תשל"ב—1972, נתקבלה.

ההחלטה בדבר אישור הוראות בצו מס קנייה (סחורות ושירותים) (הטלת מס ושיעורו) (תיקון מס' 23), תשל"ב—1972, נתקבלה. ההחלטה בדבר אישור הוראות בצו מס קנייה (סחורות ושירותים) (הטלת מס ושיעורו) (תיקון מס' 24), תשל"ב—1972, נתקבלה.

חי"ר ד. ברקת:

הישיבה הקרובה — ביום שני הבא בשעה 15.00. ישיבה זו נעולה.

לשימוש עצמי לבין יצרני שקים שרכשו יריעות ממפ-עלים אחרים. הוחלט איפוא לבטל את הפטור ליריעות האמורות ולהטיל עליהן מס בשיעור של 20%. עם זאת הוחלט לבטל את המס בשיעור של 15% על השקים, ולפיכך בדרך כלל לא תהיה העלאה במס ובמקרים מסויימים תהיה אף ירידה.

חברי הכנסת, הצו האחרון המובא עתה לאישור הוא צו מס קנייה (סחורות ושירותים) (הטלת מס ושיעורו) (תיקון מס' 24), תשל"ב—1972. צו זה מעלה את המס הקצוב על חוטים סינתטיים רצופים בהתאם להעלאת המחיר לצרכן שאושרה על-ידי מטה המחירים של משרד המסחר והתעשייה.

העלאת המס שאושרה היא בשיעור של 7.3% והיא מתבטאת ב-20 עד 30 אגודות לקילוגרם.

חי"ר ד. ברקת:

נעבור להצבעה.

הישיבה ננעלה בשעה 18.04.

נספחות

א. סדר-היום לישיבות רפ"א-רפ"ד

- א. שאילתות.
- ב. סקירת שר החירות על פעולות משורדו.
- ג. חוק שירות הקבע בצבא הגנה לישראל (גימלאות) (תיקון מס' 6), תשל"ב-1972 (קריאה שנייה ושלישית).
- ד. חוק לתיקון תקנות-שעת-חידום (רישום ציוד וגיוסו) (מס' 2), תשל"ב-1972 (קריאה שנייה ושלישית).
- ה. סקירת שר הבריאות על פעולות משורדו - תשובת השר.
- ו. סקירת שר החוץ על פעולות משורדו - המשרד הדיון ותשובת השר.
- ז. סקירת שר החקלאות על פעולות משורדו.
- ח. חוק לתיקון פקודת העתיקות (מס' 2), תשל"ב-1972 (קריאה שנייה ושלישית).
- ט. חוק לתיקון פקודת סדרי השלטון והמשפט (מס' 14), תשל"ב-1972 (קריאה שנייה ושלישית).
- י. חוק מילווה בטחון, תשל"ב-1972 (קריאה שנייה ושלישית).
- יא. חוק מילווה בטחון, תש"ל-1970 (תיקון), תשל"ב-1972 (קריאה שנייה ושלישית).
- יב. חוק מילווה בטחון, תשל"א-1971 (תיקון), תשל"ב-1972 (קריאה שנייה ושלישית).
- יג. חוק מילווה חסכון, תשל"ב-1972 (קריאה שנייה ושלישית).
- יד. חוק מילווה חסכון, תש"ל-1970 (תיקון), תשל"ב-1972 (קריאה שנייה ושלישית).
- טו. חוק מילווה חסכון, תשל"א-1971 (תיקון), תשל"ב-1972 (קריאה שנייה ושלישית).
- טז. חוק היטל בטחון (תיקון והארכת תקופת ההיטל), תשל"ב-1972 (קריאה שנייה ושלישית).
- יז. חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 17), תשל"ב-1972 (קריאה שנייה ושלישית).
- יח. חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 2) (תיקון מס' 5), תשל"ב-1972 (קריאה שנייה ושלישית).
- יט. חוק רישום קבלנים לעבודות הנדסה בנאיות (תיקון), תשל"ב-1972 (קריאה שנייה ושלישית).
- כ. החלטה בדבר אישור הוראות בצו שעת חידום (שיעור תשלום חובה) (תיקון מס' 5), תשל"ב-1972.
- כא. החלטה בדבר אישור הוראות בצו תעריף המכס והפטור (החלפת התוספת) (תיקון מס' 111), תשל"ב-1972.
- כב. החלטה בדבר צו מס קנייה (סחורות ושירותים) (הטלת מס ושיעורו) (תיקון מס' 23), תשל"ב-1972.
- כג. החלטה בדבר צו מס קנייה (סחורות ושירותים) (הטלת מס ושיעורו) (תיקון מס' 24), תשל"ב-1972.
- כד. הריבוי המדאיג של תאונות דרכים קטלניות והצורך בנקיטת פעולות בלתי-שגרתיות כדי להילחם בנגע זה - דיון.
- כה. המצב ברבנות הראשית - דיון.
- כו. בטיחות בתעופה האזרחית - דיון.
- כז. חוק סדר הדין הפלילי (תיקון מס' 2), תשל"ב-1971 (קריאה ראשונה) - תשובת השר.
- כח. חוק בתי הדין הדתיים הדרוזיים (תיקון מס' 3), תשל"ב-1972 (קריאה ראשונה).
- כט. חוק הגנת סמלים, תשל"ב-1972 (קריאה ראשונה).
- ל. חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות (תיקון מס' 3), תשל"ב-1972 (קריאה ראשונה).
- לא. חוק לתיקון פקודת החברות (מס' 13), תשל"ב-1971 (קריאה ראשונה) - המשרד הדיון ותשובת השר.
- לב. חוק לביטול דינים עותמאניים, תשל"ב-1971 (קריאה ראשונה).
- לג. חוק המקרקעין (תיקון מס' 2), תשל"ב-1971 (קריאה ראשונה).
- לד. חוק בית-הספר החקלאי מקוה ישראל, תשל"א-1971 (קריאה ראשונה).
- לה. חוק לתיקון פקודת החוק הפלילי (מס' 32), תשל"ל-1970 (קריאה ראשונה).
- לו. חוק לתיקון פקודת העדות (מס' 8), תשכ"ט-1969 (קריאה ראשונה).
- לז. חוק דיני העונשין (בטחון המדינה, יחסי חוץ וסודות רשמיים) (תיקון מס' 2), תש"ל-1970 (קריאה ראשונה).
- לח. חוק המקדמה, תשל"ב-1972 (קריאה ראשונה).
- לט. הודעת הממשלה על נאום מלך ירדן.

ב. הצעת חוק לתיקון תקנות-שעת-חירום (רישום ציוד וגיוסו) (מס' 2).

תשל"ב-1972

ציוד עודף לרשות הצבא לתקופה שביחד עם התקופה שבה הועמד אותה שנה הציוד לרשותה של הרשות המוסמכת תעלה על 35 ימים; הפקודה חפרט את מספר הימים שלהם מותר לצוות אותה שנה על העמדתו של הציוד לרשות הצבא מצד אחד ולרשותה של הרשות המוסמכת מצד אחר.

(2) כאשר עומד בתקפו צו של שר הבטחון לפי תקנה 8, לא תינתן פקודה להעמיד ציוד עודף לרשות הצבא, אלא לקיום שירות דחוף ובבלתי-צפוי מראש; פקודה כאמור עדיפה על כל פקודה אחרת לפי תקנות אלה לגבי אותו ציוד, ועדיפותה תפורט בפקודה.

(ה) בכפוף לאמור בתקנות משנה (ג) ו-(ד) - כל מקום בתקנות אחרות של תקנות אלה שמדובר בו בצבא יראו אותו, לענין ציוד עודף, כאילו מדובר בו ברשות מוסמכת.

(ו) האמור בתקנה (ו)6 אינו חל על הסמכה על-ידי פוקד שמינה שר התחבורה.

(ז) שר הבטחון רשאי, בכל עת, לבטל צו לפי תקנת משנה (א), כולו או מקצתו, או לשנותו.

15ב. גיוס מכוונות דיול

תקנה 15א תחול על מנועי דיול דיול-גנרטורים כאילו אף הם היו כלי-רכב, אלא שלענין זה יבוא במקומו של שר התחבורה - בכל מקום שמדובר בו בתקנה 15א - שר הפיתוח.

15ג. סייג לשימוש בסמכויות

(א) שר התחבורה, ורשות מוסמכת ופוקדים שמינה שר התחבורה, לא ישתמשו בסמכויותיהם לפי תקנות אלה אלא במידה הנראית להם דרושה כדי להבטיח שירותי הובלה והולכה חיוניים למשק בשעת-חירום.

(ב) שר הפיתוח, ורשות מוסמכת ופוקדים שמינה שר הפיתוח, לא ישתמשו בסמכויותיהם לפי תקנות אלה אלא במידה הנראית להם דרושה כדי להבטיח אספקה ושירותים חיוניים בשעת-חירום.

הסתייגות לחוק הג"ל

קום המלים "ועדיפותה תפורט בפקודה" יבוא "ובפקודה הדורשת להעמיד ציוד עודף לרשות הצבא יראו אותו, לענין ציוד עודף, כאילו מדובר בו ברשות מוסמכת".

ג. החלטה בדבר אישור הוראות המגדילות או המטילות היטלים

מס' 5, תשל"ב-1972, שכתוצאה מהן מוגדל היטל או מוטל היטל על טובין שהיו פטורים ממנו.

1. תיקון תקנה 6 בתקנה 6(ה) לתקנות-שעת-חירום (רישום ציוד וגיוסו), תשי"ז-1956 (להלן - התקנות העיקריות), במקום פיסקה (1) יבוא:

"(1) לא יוחזק ציוד, בין לפני פקודה אחת ובין לפי שתי פקודות או יותר, תקופה כוללת העולה -

(א) בציוד המוחזק על פי הסמכויות לפי

תקנות 15א או 15ב - על 72 שעות בשנה, ובהסכמת שר הבטחון - על 35 ימים בשנה;

(ב) בכל מקרה אחר - על 35 ימים בשנה;

הסכמת שר הבטחון לפי פיסקה זו תינתן בצו, ויכול שתהא לתקופה מסוימת, לציוד מסויים או לסוגים מסויימים של ציוד."

2. הוספת תקנות 15א עד 15ג אחרי תקנה 15 לתקנות העיקריות יבוא:

"15א. גיוס רכב למשק האזרחי

(א) שר הבטחון רשאי להורות, בצו, כי סוגים של כלי רכב או כלי רכב מסויים, חלקיהם, חלקי חילוף, ציוד, עור, ציוד מורכב, ציוד מחובר או אבזרים שלהם, אשר לדעתו אינם דרושים לצרכי הצבא, יועמדו לרשותה של רשות שמינה שר התחבורה (להלן - רשות מוסמכת), כדי לשרת את צרכי האוכלוסיה האזרחית בשעת-חירום; לציוד שצו כאמור חל עליו ייקרא להלן "ציוד עודף".

(ב) לשר התחבורה יהיו, לענין ציוד עודף, סמכויותיו של שר הבטחון לפי תקנות אלה, למעט הסמכויות לפי תקנות 6(ה) ו-9; אך הוא לא ישתמש בסמכות לפי תקנה 8 אלא בהסכמת שר הבטחון ובשעה שעומד בתקפו צו של שר הבטחון לפי אותה תקנה.

(ג) לפוקד שמינה שר התחבורה יהיו, בנוסף לסמכויותיו כפוקד לפי תקנות אלה, גם הסמכויות הניתנות לצבא לפי תקנות 6א ו-10(ב).

(ד) (1) כאשר צו של שר הבטחון לפי תקנה 8 אינו עומד בתקפו, לא תינתן פקודה להעמיד

לסעיף 2

י. הרדי מציע:

בתקנה 15א(ד), כמוצע על-ידי הוועדה -

(1) פיסקה (1) תימחק;

(2) בפיסקה (2) "ימחקו המלים "כאשר עומד בתקפו צו של שר הבטחון לפי תקנה 8", ובמ-

1 ק"ת 649, תשי"ז, עמ' 339; ס"ח 632, תשל"א, עמ' 156.

2 ס"ח תשכ"ד, עמ' 175; תשל"ל, עמ' 49.

3 ק"ת תשל"ב, שיעורי מק"ח 34, עמ' 80.

ד. החלטה בדבר אישור הוראות המגדילות מכס או המטילות מכס

(תיקון מס' 111), תשל"ב-1972², שכתוצאה מהן מוגדל מכס או מוטל מכס על סחורה שהיתה פטורה ממנו.

בהתאם לסעיף 2(א) לחוק מסי מכס ובלו (שינוי תעריף), תש"ט-1949¹, מחליטה הכנסת לאשר אותן הוראות בצו תעריף המכס והפטור (החלפת התוספת)

ה. החלטה בדבר אישור הוראות המגדילות או המטילות מס קנייה

(ושירותים) (הטלת מס ושיעורו) (תיקון מס' 23), תשל"ב-1972⁵, שכתוצאה מהן מוגדל מס קנייה או מוטל מס קנייה על סחורה שהיתה פטורה ממנו.

בהתאם לסעיף 3(ב) לחוק מס קנייה (סחורות ושירותים), תשי"ב-1952³, וסעיף 2(א) לחוק מסי מכס ובלו (שינוי תעריף), תש"ט-1949⁴, מחליטה הכנסת לאשר אותן הוראות בצו מס קנייה (סחורות

ו. החלטה בדבר אישור הוראות המגדילות או המטילות מס קנייה

(ושירותים) (הטלת מס ושיעורו) (תיקון מס' 24), תשל"ב-1972⁵, שכתוצאה מהן מוגדל מס קנייה או מוטל מס קנייה על סחורה שהיתה פטורה ממנו.

בהתאם לסעיף 3(ב) לחוק מס קנייה (סחורות ושירותים), תשי"ב-1952³, וסעיף 2(א) לחוק מסי מכס ובלו (שינוי תעריף), תש"ט-1949⁴, מחליטה הכנסת לאשר אותן הוראות בצו מס קנייה (סחורות

¹ ס"ח 19, תש"ט, עמ' 154; ס"ח 303, תש"ך, עמ' 18.

² ק"ת תשל"ב, שיעורי מק"ח 34, עמ' 80.

³ ס"ח תשי"ב, עמ' 344; תשכ"ב, עמ' 44.

⁴ ס"ח תש"ט, עמ' 154; תש"ך, עמ' 18.

⁵ ק"ת תשל"ב, שיעורי מק"ח 35, עמ' 84.

סיכום הישיבות

ישיבה רפ"א (כ"ז באדר תשל"ב - 13 במארס 1972)

היו"ר - ר. ברקת; מ. ביבי.

א. בהתייחדות עם זכרו של חבר-הכנסת משה סנה, כתום שבעה לפטירתו, העלו קווים לדמותו יושב-ראש הכנסת ר. ברקת וחבר-הכנסת מ. כרמל.

ב. חבר-הכנסת ש. מיקוניס הצהיר הצהרת אמונים.

ג. מזכיר הכנסת ח. ליאור הודיע על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

ד. שר-המשטרה ש. הלל השיב על 16 שאלות של חברי הכנסת: א. אבנרי, ש. כהן, י. בן-מאיר, ג. פת, ת. טובי, י. גולן, ג. האוזנר, ג. אליעד, י. יפרח, ר. ארזי.

שר-הבריאות ו. שם-טוב השיב על 10 שאלות של חברי הכנסת: י. בן-מאיר, ז. המר, מ. ידיד, א. ורדיגר, מ. פרוש, ש. לורנץ, ש. כהן, א. אבנרי.

שר-התחבורה ש. פרס השיב על 12 שאלות של חברי הכנסת: ש. כהן, ש. ארבל-אלמוזליגו, ג. פת, א. אבנרי, ש. לורנץ, י. ארדור, ד. זכין.

שר-התקשורת ש. פרס השיב על 5 שאלות של חברי הכנסת: י. גולדשמידט, ש. לורנץ, ג. אליעד, מ. אביזוהר, ת. טובי.

ה. שר-התיירות מ. קול מסר סקירה על פעולות משרדו בוויכוח השתתפו: ד. מילמן, ע. אמוראי, י. גולדשמידט.

ו. סגן שר האוצר צ. דינשטיין הביא לקריאה ראשונה חוק המקדמה, תשל"ב-1972. בוויכוח השתתף י. בדר.

ישיבה רפ"ב (כ"ח באדר תשל"ב - 14 במארס 1972)

היו"ר - ב. צ. קשת; מ. זר.

א. מזכיר הכנסת ח. ליאור הודיע על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

ב. י. ישעיהו-שרעבי (יו"ר ועדת הכנסת) הודיע על בדבר חילופי גברי בוועדות.

ג. י. ישעיהו-שרעבי (יו"ר ועדת הכנסת) הודיע על הצעת החלטה של ועדת הכנסת בדבר הרכב ועדה לעניין חוק האיגוד השיטופי, תשל"ב-1971. לאחר ויכוח גוהלי החליט יושב-ראש הישיבה ב. צ. קשת לדחות את קבלת ההצעה עד שנשיאות הכנסת תקיים בירור בקשר להשגות שהשמיעו חברי כנסת בעניין.

ד. י. ישעיהו-שרעבי (יו"ר ועדת הכנסת) הודיע על החלטת ועדת הכנסת להעביר הצעת חוק אחת של חבר כנסת וחמש הצעות לסדר-היום לוועדות המתאימות. כן הביא הצעת החלטה בדבר שינוי החלטת הכנסת מיום ג' באב תשל"ל (5 באוגוסט 1970) על העברת הצעת חוק לאבטחת מוסדות כספיים ותעשיות יהלומים מפני שוד ופריצה, תשל"ל-1970, של חבר-הכנסת ח. קורפו, לוועדת החוקה, חוק ומשפט. על-פי בקשתה של ועדת

החוקה, חוק ומשפט, שקיימה דיון בנושא, הציע יו"ר ועדת הכנסת להעביר את הצעת החוק הנ"ל לוועדת הפנים לדיון עם הצעת חוק רישוי עסקים (תיקון), שהגישה הממשלה. השינוי אושר.

ה. סגן שר האוצר צ. דינשטיין השיב על 15 שאלות של חברי הכנסת: ת. טובי, י. גולן, א. אבנרי, ש. ארבל-אלמוזליגו, א. מלמד, ש. לורנץ, מ. פרוש, ש. כהן, ד. מילמן, ח. קורפו, ש. תמיר, ז. שובל, ג. פת.

ו. בהמשך הדיון על חוק המקדמה, תשל"ב-1972, קריאה ראשונה, השיב סגן שר האוצר צ. דינשטיין לדברי י. בדר.

הוחלט: להעביר את החוק לוועדת הכספים.

ז. בהמשך הדיון על סקירת שר הבריאות על פעולות משרדו השיב שר-הבריאות ו. שם-טוב למתווכחים. הצעות סיכום הוגשו על-ידי: ח. גרוסמן, בשם סיעות המערך (עבודה-מפ"ם), מפד"ל, המפלגה הליברלית העצמאית, קידמה ופיתוח, שיתוף ואחוזה; א. רזיאל-נאור בשם סיעת גח"ל; י. הורביץ בשם סיעת הרשימה הממלכתית; ת. טובי בשם סיעת הרשימה הקומוניסטית החדשה; א. ורדיגר בשם סיעת פועלי אגודת ישראל; א. אבנרי בשם סיעת העולם הזה-כוח חדש.

הוחלט: לקבל את הצעת הסיכום שהוגשה על-ידי ח. גרוסמן.

ח. בהמשך הדיון על סקירת שר החוץ על פעולות משרדו השתתפו: ג. האוזנר, ז. שובל, ת. טובי, י. הררי, ר. ארזי, א. ורדיגר, ש. תמיר, ש. מיקוניס, א. אבנרי, ש. כהן, מ. אביזוהר, א. אנקוריון, ז. הרינג.

ישיבה רפ"ג (כ"ט באדר תשל"ב - 15 במארס 1972)

היו"ר - ט. סנהדראי; ש. רוזן.

א. שר-הפנים י. בורג השיב על 15 שאלות של חברי הכנסת: ג. פת, י. בן-מאיר, י. תמיר, ז. המר, ג. אליעד, ש. תמיר, א. אבנרי, ש. לורנץ, מ. ידיד, ש. ליון, ת. טובי.

ב. ח. י. צדוק (יו"ר ועדת החוץ והבטחון) הביא לקריאה שנייה חוק לתיקון תקנות-שעת-חירום (רישום ציוד וגיוס) (מס' 2), תשל"ב-1972. בוויכוח השתתף י. הררי, ח. י. צדוק השיב לו.

הוחלט: לקבל את החוק.

ג. שר-התקלאות ח. גבתי מסר סקירה על פעולות משרדו. בוויכוח השתתפו: א. כץ, ע. פיניומן, ש. פרידמן, י. גולן, י. הורביץ, א. לבנבראון, מ. דרובלס, א. ורדיגר.

ישיבה רפ"ד (א' בניסן תשל"ב - 16 במארס 1972)

היו"ר - ר. ברקת.

א. ראש-הממשלה ג. מאיר מסרה הודעה על נאום מלך ירחן. בדיון השתתפו: מ. בגין, ח. י. צדוק, ז. המר, מ. כרמל, ג. האוזנר, א. הראל, ת. טובי, ד.

זכין, א. ורדיגר, ש. תמיר, מ. בן-פורת, א. מיקוניס,
א. אבנרי, ש. כהן.

ב. מזכיר הכנסת ח. ליאור הודיע על המסמכים שהונחו
על שולחן הכנסת.

ג. בהמשך הדיון בהודעת ראש הממשלה על נאום
מלך ירדן הוגשו הצעות סיכום על-ידי: ט. סנהד-
ראי בשם סיעות המערך (עבודה-מפ"ם), מפד"ל,
המפלגה הליברלית העצמאית, פועלי אגודת ישראל,
קידמה ופיתוח, שיתוף ואחוזה; א. רזיאל-נאור
בשם סיעת גח"ל; א. הראל בשם סיעת הרשימה
הממלכתית; ת. טובי בשם סיעת הרשימה הקומו-
ניסטית החדשה; ש. תמיר בשם סיעת המרכז
החפשי; א. אבנרי בשם סיעת העולם הזה-כוח
חדש. יו"ר הכנסת קרא את הצעת הסיכום של
סיעת מק"י.

על-פי דרישת 30 חברי כנסת התקיימה הצבעה
חשאית על הצעת הסיכום של ט. סנהדראי.

הוחלט: לקבל את הצעת הסיכום שהוגשה על-ידי
ט. סנהדראי.

ד. ע. אמוראי (בשם ועדת הכספים) הביא החלטות
בדבר אישור הוראות בצו שעת חירום (שיעור
תשלום חובה) (תיקון מס' 5), תשל"ב-1972;
בצו תעריף המכס והפטור (החלפת התוספת) (תי-
קון מס' 111), תשל"ב-1972; בצווי מס קנייה
(סחורות ושירותים) (הטלת מס ושיעורו) (תיקונים
מס' 23, 24), תשל"ב-1972.

הוחלט: לקבל את ההחלטות.